

VERSLAG

Werkgelegenheid in de voedingsindustrie

Inhoudsopgave

1. Werkgelegenheid in de voedingsindustrie.....	5
1.1. Plaats van de voedingsindustrie in de Belgische industrie en economie.....	5
1.2. Geografische ligging van de werkgelegenheid en verdeling subsector.....	10
1.3. Omvang van de vestigingseenheden.....	14
2. Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie	20
2.1. Statuut en geslacht.....	20
2.2. Opleidingsniveau.....	21
2.3. Leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid	23
2.4. Anciënniteit van de werknemers in de onderneming	26
3. Organisatie van het werk in de voedingsindustrie	29
3.1. Deeltijdarbeid	29
3.2. Aantal arbeidsuren per week	33
3.3. Vaste en tijdelijke arbeidsplaatsen.....	35
3.4. Uitzendarbeid	36
3.5. Atypische arbeid	38
3.6. Werktijdregeling	45
3.6.1 Gekozen en opgelegde werktijden	45
3.6.2 Ploegenarbeid.....	46
3.7. Tijdelijke werkloosheid	47
3.8. Effectief werkenden.....	48
3.9. Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoelag.....	50
3.9 Loopbaanonderbrekingen en tijdskredieten	53
4. Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie	56
4.1. Grenswerknemers.....	56
4.2. Nationaliteit van de werknemers	58
5. Knelpuntberoepen.....	59
6. Besluit	60
6.1. Werkgelegenheid in de Belgische voedingsindustrie.....	60
6.2. Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie	61
6.3. Organisatie van het werk in de voedingsindustrie.....	61
6.4. Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie.....	63
6.5. Knelpuntberoepen.....	63

6.6. In een notendop	63
----------------------------	----

Verslag over de werkgelegenheid in de voedingsindustrie

Dit verslag over de werkgelegenheid in de voedingsindustrie bestaat uit vijf delen. De meeste data zijn beschikbaar tot 2022, in een aantal gevallen tot 2023.

Het eerste deel van dit verslag beschrijft de werkgelegenheid van de voedingssector in de periode 1997 - 2022. Het gaat ook dieper in op de geografische locatie van de arbeidsplaatsen en van de belangrijke subsectoren. Uiteindelijk volgt een analyse van het aantal vestigingseenheden en de omvang van de vestigingen die actief zijn in de voedingssector. Deze gegevens worden waar mogelijk in perspectief gebracht met de ontwikkelingen in de rest van de industrie en de Belgische economie in het algemeen.

Het tweede deel is gewijd aan de typologie van de werknemer in de sector, zoals het geslacht, het statuut, het opleidingsniveau, de leeftijdsstructuur en de anciënniteit.

Het derde deel kijkt naar de organisatie van het werk in de sector. Hoe intensief is het gebruik van deeltijdarbeid, hoe lang is de gemiddelde arbeidsweek, is de arbeidsovereenkomst tijdelijk of van onbepaalde duur, wordt er gebruik gemaakt van atypische arbeid, tijdelijke werkloosheid, brugpensionering of tijdskrediet? Indien mogelijk wordt elk van deze aspecten in een ruimer referentiekader geplaatst, t.w. in dat van de verwerkende industrie in haar geheel of wordt er een vergelijking gemaakt met de situatie in de Franse, de Duitse, de Nederlandse en de hele Europese voedingsindustrie.

Het vierde deel heeft betrekking op mobiliteit van werknemers actief in de sector, tussen België en de buurlanden.

Het laatste deel besteedt aandacht aan de knelpuntfuncties in de voedingssector.

Bronnen

Voor het realiseren van dit verslag werd beroep gedaan op verschillende bronnen. De belangrijkste waren het INR, de RSZ-statistieken, enquêtes naar de arbeidskrachten van de FOD Economie Statistics Belgium en Eurostat, de structuurenquêtes van de FOD Economie Statistics Belgium en de RVA. We willen de mensen van deze instellingen van harte bedanken voor de goede samenwerking die dit verslag mogelijk heeft gemaakt.

1. Werkgelegenheid in de voedingsindustrie

1.1. Plaats van de voedingsindustrie in de Belgische industrie en economie

De totale werkgelegenheid tussen 1997 en 2022 nam toe met 1.190.600 eenheden (+ 30,5%). Deze evolutie is zeer uiteenlopend voor de verschillende grote economische sectoren (industrie, netwerk, bouw, distributie, diensten aan consumenten, diensten aan bedrijven, quataire sector). De werkgelegenheid in de periode 1997-2022 steeg met maar liefst 93,5% in de sectoren die diensten leveren aan bedrijven en met 50,1% in de quataire sectoren. Ook de bouwsector leverde een forse toename aan de totale werkgelegenheid (+ 29,5%). Andere sectoren kenden een bescheidener groei van de werkgelegenheid (netwerksectoren + 12,1% en sectoren die diensten leveren aan consumenten + 4,2%).

De groei van de werkgelegenheid is dus vooral toe te schrijven aan de sterke ontwikkeling van de bouw, diensten aan bedrijven en de quataire sectoren. Voor de diensten aan bedrijven kan de groeiende uitbesteding van dienstenactiviteiten door de industriële sector deze evolutie gedeeltelijk verklaren.

Tabel 1-1: Werkgelegenheid in de voedingsindustrie (per duizend) en de rest van de economie

Sector (Nace)		1997	2002	2008	2014	2019	2020	2021	2022	Δ 2022-21	Δ 2022-97	%Δ 2022-97
Voeding (10-12)	Werknemers	90,2	90,3	90,8	89,1	95,4	96,2	97,4	99,6	2,2	9,4	10,4%
	Zelfstandigen	10,9	9,4	8,1	5,7	5,1	5,1	5,3	5,3	0,0	-5,6	-51,4%
	Totaal	101,2	99,7	98,9	94,8	100,6	101,2	102,6	104,9	2,3	3,7	3,7%
Industrie (10-33; 58)	Werknemers	636,3	622,8	578,0	498,0	493,8	488,2	488,9	494,4	5,5	-141,9	-22,3%
	Zelfstandigen	31,7	28,6	26,6	24,6	25,9	26,7	28,0	28,4	0,4	-3,3	-10,4%
	Totaal	668,1	651,2	604,4	522,5	520,1	514,2	516,6	522,4	5,8	-145,7	-21,8%
Industrie zonder voeding (13-33; 58)	Werknemers	546,1	532,5	487,2	408,9	398,4	392,0	391,5	394,8	3,3	-151,3	-27,7%
	Zelfstandigen	20,8	19,2	18,5	18,9	20,8	21,6	22,7	23,1	0,4	2,3	11,1%
	Totaal	566,9	551,5	505,5	427,7	419,5	413,0	414,0	417,9	3,9	-149,0	-26,3%
Netwerksectoren (35-39; 49-53; 61)	Werknemers	299,6	312,5	316,6	310,4	326,2	327,3	332,0	337,5	5,5	37,9	12,7%
	Zelfstandigen	12,9	12,1	12,3	12,1	12,4	12,4	12,8	13,3	0,5	0,4	3,1%
	Totaal	312,4	324,6	329,2	322,4	338,5	340,0	344,9	350,1	5,2	37,7	12,1%
Distributie (45-47)	Werknemers	399,3	458,0	503,6	497,4	512,7	511,7	514,3	519,4	5,1	120,1	30,1%
	Zelfstandigen	154,6	125,7	101,1	85,9	78,8	79,6	82,5	82,7	0,2	-71,9	-46,5%
	Totaal	553,9	583,7	604,6	583,2	591,5	591,3	596,7	602,1	5,4	48,2	8,7%
Bouw (41-43)	Werknemers	181,4	194,9	217,0	209,5	212,4	213,6	216,1	220,0	3,9	38,6	21,3%
	Zelfstandigen	55,4	52,2	55,8	63,5	74,2	77,6	83,0	86,6	3,6	31,2	56,3%
	Totaal	236,8	247,1	272,8	273,0	286,6	291,2	299,1	306,6	7,5	69,8	29,5%
Diensten aan consumenten (45; 47; 55-56; 59-60; 64-65; 68; 79; 95; 96-98)	Werknemers	556,1	612,0	634,0	625,9	641,3	625,3	622,7	641,5	18,8	85,4	15,4%
	Zelfstandigen*	223,1	193,5	164,1	154,8	157,0	160,6	166,6	170,4	3,8	-52,7	-23,6%
	Totaal	779,2	805,3	798,0	780,6	798,2	785,9	789,2	811,9	22,7	32,7	4,2%
Diensten aan bedrijven (46; 62-63; 66; 69-75; 77-78; 80-82)	Werknemers	475,8	588,9	715,0	763,9	890,2	882,9	919,8	950,9	31,1	475,1	99,9%
	Zelfstandigen	237,8	263,2	322,1	370,9	407,6	413,9	422,2	429,9	7,7	192,1	80,8%
	Totaal	713,6	852,0	1.037,3	1.134,6	1.297,8	1.296,7	1.342,1	1.380,8	38,7	667,2	93,5%
Quartaire (84-88; 90-94)	Werknemers	1.031,7	1.135,2	1.274,3	1.388,9	1.484,4	1.497,8	1.520,1	1.542,4	22,3	510,7	49,5%
	Zelfstandigen	74,7	80,0	83,2	92,4	107,6	110,3	114,1	117,8	3,7	43,1	57,7%
	Totaal	1.106,4	1.215,4	1.357,6	1.481,5	1.592,0	1.608,0	1.634,2	1.660,2	26,0	553,8	50,1%
België	Werknemers	3.199,7	3.486,5	3.756,0	3.821,0	4.076,5	4.063,9	4.130,0	4.217,9	87,9	1.018,2	31,8%
	Zelfstandigen	705,7	689,1	715,7	756,2	818,7	834,5	859,2	878,1	18,9	172,4	24,4%
	Totaal	3.905,4	4.175,5	4.471,7	4.577,2	4.895,3	4.898,4	4.989,2	5.096,0	106,8	1.190,6	30,5%

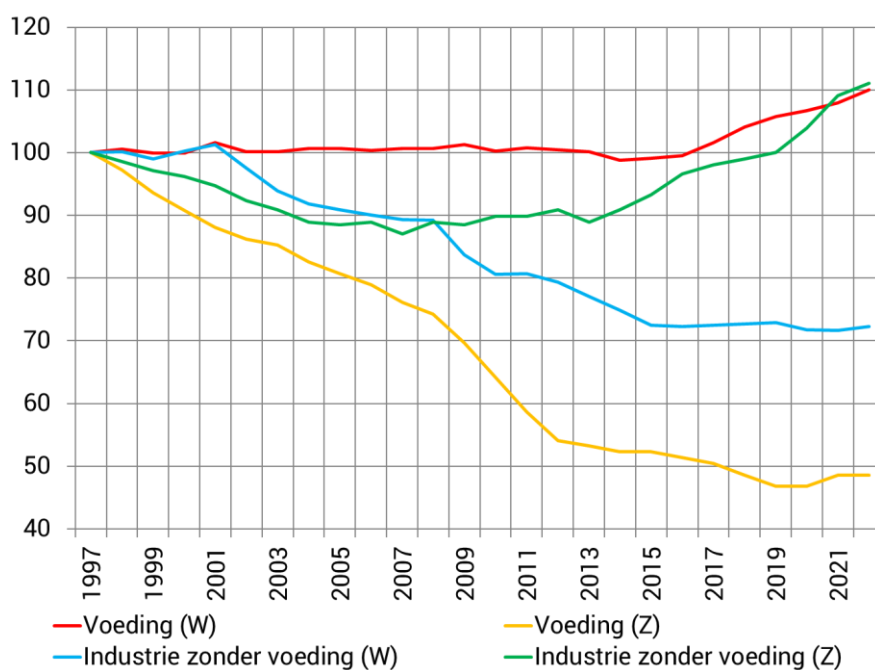
Bron: Secretariaat CRB op basis van data van INR

Tussen 1997 en 2022 ging de werkgelegenheid (zelfstandigen en werknemers) in de voedingssector (NACE-codes 10, 11 en 12) met 3,7% omhoog. Door deze relatief kleine werkgelegenheidsgroei bleef de voedingssector veel beter presteren dan de gehele industrie, waar de werkgelegenheid met 21,8% afnam. In het jaar 1997 telde de voedingssector 101.200 medewerkers, waarvan 10.900 zelfstandigen. De totale werkgelegenheid in de voedingsindustrie nam tussen 1997 en 2022 met 3.690 personen toe tot 104.890. De lage groei is volledig toe te schrijven aan een daling van het aantal zelfstandigen (- 5.608 eenheden of - 51.4%).

In de industriële sectoren zonder de voeding ging de werkgelegenheid over de periode 1997-2022 in totaal met 149.000 jobs (-26,3%) achteruit. Deze evolutie betrof in hoofdzaak de werknemersjobs (-151.300 of -27,7%) en niet de zelfstandigen (+ 2.300 of + 11,1%), dit in tegenstelling tot de sterke achteruitgang van deze categorie in de voedingssector.

De voedingssector is één van de weinige industriële sectoren die zich wist te handhaven inzake werkgelegenheid over de periode 1997-2022. De werkgelegenheid van de werknemers groeide met 10,4% over de periode 1997-2022 en trok in 2022 voor het achtste opeenvolgende jaar aan (+ 300 in 2015, + 400 in 2016, + 1.800 in 2017, +2.300 in 2018, + 1.500 in 2019, + 800 in 2020, + 1.200 in 2021 en + 2.200 in 2022).

Grafiek 1-1: Ontwikkeling van het aantal werknemers en zelfstandigen in de periode 1997-2022
(index 1997 = 100)

Bron: Secretariaat CRB op basis van data van INR

De voedingssector is zeer gevoelig voor crisissen en de inflatoire druk die deze met zich kunnen meebrengen. Desondanks zien we dat de sector de werkgelegenheid wist te behouden en zelfs verhogen tijdens en na de crisisperiodes in 2007-2009, de Eurocrisis in 2011-2012 en de coronacrisis 2020-2022. In de industrie zonder de voedingssector zag men het aantal werknemers sinds 2001 quasi continu dalen, met een versnelling in de crisisperiodes, om te stabiliseren na 2015. In 2022 was er een kleine stijging van 3.300 werknemers.

Het aantal zelfstandigen in de voedingsindustrie nam over de hele periode 1997-2022 sterk af, deze evolutie versnelde na 2008, stabiliseerde vanaf 2013 en zette zich opnieuw door na 2015. Deze evolutie wordt gelinkt aan het structureel verdwijnen van o.a. bakkers en slaggers¹. In 2022 bleef het aantal zelfstandigen gelijk aan het aantal in 2021 (5.300).

Tot en met 2007 ziet men ook voor de zelfstandigen in andere industriële sectoren een gestage afname, daarna komt er echter een kentering en neemt het aantal zelfstandigen opnieuw toe vanaf 2010. Vanaf 2019 versnelt deze toename en zijn er voor het eerst opnieuw meer zelfstandigen dan in 1997.

Het aandeel van de voedingssector in de totale werkgelegenheid (werknemers en zelfstandigen) in België klokte in 2022 af op 2,1%. De voedingssector is één van de weinige industriële sectoren die zich weet te handhaven inzake werkgelegenheid.

Tabel 1-2: Werknemers en zelfstandigen in de voedingsindustrie in procenten van de totale werkgelegenheid

	1997	2002	2008	2014	2019	2020	2021	2022
Werknemers voeding in industrie	14,2%	14,5%	15,7%	17,9%	19,3%	19,7%	19,9%	20,1%
Zelfstandigen voeding in industrie	34,4%	32,9%	30,5%	23,2%	19,7%	19,1%	18,9%	18,6%
Werkenden (W&Z) voeding in industrie	15,1%	15,3%	16,4%	18,1%	19,3%	19,7%	19,9%	20,1%
Werknemers voeding in werknemers BE	2,8%	2,6%	2,4%	2,3%	2,3%	2,4%	2,4%	2,4%
Zelfstandigen voeding in zelfstandigen BE	1,5%	1,4%	1,1%	0,8%	0,6%	0,6%	0,6%	0,6%
Werkenden (W&Z) voeding in werkenden BE	2,6%	2,4%	2,2%	2,1%	2,1%	2,1%	2,1%	2,1%
Werknemers industrie in werknemers BE	19,9%	17,9%	15,4%	13,0%	12,1%	12,0%	11,8%	11,7%
Zelfstandigen industrie in zelfstandigen BE	4,5%	4,2%	3,7%	3,3%	3,2%	3,2%	3,3%	3,2%
Werkenden (W&Z) industrie in werkenden BE	17,1%	15,6%	13,5%	11,4%	10,6%	10,5%	10,4%	10,3%

Bron: Secretariaat CRB op basis van data van INR

¹ Wat de classificatie van deze activiteiten in de NACE-codes betreft: de activiteiten van bakkers, banketbakkers, slaggers enz. die hun eigen producten verkopen, worden als verwerkende activiteiten beschouwd, ook al gaat het om detailhandel in hun eigen winkels. Wanneer de behandeling evenwel minimaal is en niet echt resulteert in verwerking, wordt de eenheid geklasseerd bij de groot- en detailhandel en reparatie van auto's en motorfietsen.

Tabel 1-3: Nomenclatuur NACE 2008

Industrie
Voeding (10-12)
Textiel (13-15)
Hout (16)
Papier (17)
Drukkerijen (18)
Aardolie en cokes (19)
Chemische producten (20)
Farmaceutische producten (21)
Rubber en kunststof (22)
Minerale producten (23)
Metalen in primaire vorm (24)
Producten van metaal (25)
Informatica en optische producten (26)
Elektrische apparatuur (27)
Machines (28)
Assemblage van motorvoertuigen (29)
Andere transportmiddelen (30)
Meubelen en overige industrie (31-32)
Reparatie en installatie machines en apparaten (33)
Uitgeverijen (58)
Bouw
Bouwnijverheid (41-43)
Quartair
Openbaar bestuur, defensie en sociale verzekeringen (84)
Onderwijs (85)
Menselijke gezondheidszorg (86)
Maatschappelijke dienstverlening met en zonder huisvesting (87-88)
Kunst, amusement, bibliotheken, musea, overige culturele en creatieve activiteiten, kansspelen (90-92)
Sport, ontspanning en recreatie (93)
Verenigingen (94)
Netwerksectoren
Elektriciteit en gas (35)
Water (36)
Afval (37-39)
Vervoer te land en via pijpleidingen (49)
Vervoer over water (50)
Luchtvaart (51)
Opslag en vervoerondersteunende activiteiten (52)
Posterijen en koeriers (53)
Telecommunicatie (61)
Diensten aan bedrijven
Groothandel zonder voertuigen (46)
Programmeren (62-63)
Ondersteuning verzekeringen en pensioenfondsen (66)
Rechtskundige, boekhoudkundige e.a. consultancy (69-70)
Architecten, ingenieurs... (71)
Speur- en ontwikkelingswerk wetenschappelijk gebied (72)
Reclamewezen en marktonderzoek (73)
Overige wetenschappelijke en technische activiteiten (74-75)
Verhuur en lease (77)
Terbeschikkingstelling van personeel (78)
Administratieve, zakelijke en kuisdiensten (80-82)
Diensten aan consumenten
Groot- en detailhandel voertuigen (45)
Detailhandel zonder voertuigen (47)
Verschaffen accommodatie, eet- en drinkgelegenheden (55-56)
Media, beeld en geluid (59-60)
Financiële dienstverlening (64)
Verzekeringen en pensioenfondsen (65)
Exploitatie van en handel in onroerend goed (68)
Reisbureaus (79)
Reparatie van computers en consumentenartikelen (95)
Overige persoonlijke diensten (96)
Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel en niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door particuliere huishoudens voor eigen gebruik (97-98)

Bron: Samengesteld door CRB-secretariaat o.b.v. INR

Het aandeel van de voedingssector in de industriële werkgelegenheid is fors toegenomen toegenomen over de periode 1997-2022. Met 20,1% is deze sector duidelijk de belangrijkste sector voor de industriële werkgelegenheid (tabel 1-4)². Andere grote industriële sectoren, gemeten naar hun aandeel in de industriële werkgelegenheid zijn 'producten van metaal' en 'chemische producten'.

Tabel 1-4: Verdeling van de werkgelegenheid per bedrijfstak van de industrie 1997-2022

Nace - Sector	1997	2002	2008	2014	2019	2020	2021	2022	Aantal 2022
Totaal industrie	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	522,8
10-12 Voeding	15,1%	15,3%	16,4%	18,1%	19,3%	19,7%	19,9%	20,1%	104,9
25 Producten van metaal	10,0%	10,9%	12,2%	10,8%	10,0%	10,1%	10,1%	10,0%	52,5
20 Chemische producten	8,1%	8,0%	7,9%	8,5%	8,3%	8,4%	8,5%	8,6%	44,8
28 Machines	5,8%	5,9%	6,7%	6,3%	5,7%	5,8%	5,8%	6,0%	31,5
21 Farmaceutische producten	2,3%	3,0%	3,8%	4,4%	5,2%	5,5%	5,7%	5,8%	30,5
29 Assemblage van motorvoertuigen	9,0%	8,8%	7,6%	6,7%	5,8%	5,7%	5,6%	5,5%	28,6
23 Minerale producten	5,3%	5,2%	5,1%	5,3%	5,2%	5,4%	5,4%	5,5%	28,6
22 Rubber en kunststof	3,6%	4,0%	4,3%	4,4%	4,9%	4,9%	4,9%	4,8%	25,3
24 Metalen in primaire vorm	6,4%	5,9%	6,0%	5,0%	5,0%	4,9%	4,9%	4,8%	24,9
33 Reparatie en installatie van machines en apparaten	1,3%	1,3%	1,6%	4,0%	5,0%	4,5%	4,5%	4,5%	23,6
31-32 Meubelen en overige industrie	4,8%	4,6%	4,4%	4,3%	4,2%	4,2%	4,2%	4,2%	22,1
13-15 Textiel	9,5%	8,0%	6,4%	4,7%	3,9%	3,9%	3,9%	3,9%	20,3
16 Hout	2,1%	2,3%	2,4%	2,7%	2,9%	3,0%	3,0%	3,0%	15,9
27 Elektrische apparatuur	3,9%	3,6%	3,3%	3,2%	3,0%	2,8%	2,8%	2,8%	14,4
18 Drukkerijen	3,7%	3,5%	3,4%	3,3%	2,8%	2,6%	2,5%	2,4%	12,3
17 Papier	2,5%	2,4%	2,3%	2,2%	2,3%	2,3%	2,2%	2,3%	11,9
26 Informatica en optische producten	3,1%	3,2%	2,5%	2,0%	2,1%	2,2%	2,2%	2,0%	10,4
58 Uitgeverijen	1,6%	1,8%	1,9%	2,0%	1,9%	1,9%	1,8%	1,8%	9,6
30 Andere transportmiddelen	1,1%	1,4%	1,2%	1,3%	1,3%	1,3%	1,2%	1,2%	6,5
19 Aardolie en cokes	0,7%	0,8%	0,7%	0,8%	0,9%	0,9%	0,9%	0,8%	4,2

Bron: Secretariaat CRB op basis van data van INR

In onderstaande tabel is een vergelijking te zien tussen de werkgelegenheidscijfers van het Instituut voor Nationale Rekeningen (INR) en die van de RSZ. De RSZ-cijfers zijn opgedeeld in twee categorieën: de gecentraliseerde en gedecentraliseerde cijfers. Gecentraliseerde statistieken zijn gebaseerd op de onderneming als één geheel: hierbij wordt slechts één activiteit (de hoofdactiviteit) en één locatie (de hoofdzetel, waar de meeste werknemers werken) in aanmerking genomen. Personen met meerdere banen worden slechts één keer meegeteld. Deze gecentraliseerde cijfers geven een goed beeld van de werkgelegenheid in België. Gedecentraliseerde statistieken daarentegen worden verzameld op het niveau van individuele vestigingen en zijn daardoor ook geschikt voor het monitoren van de werkgelegenheid in de gewesten of op vestigingseenheid. De gecentraliseerde cijfers zijn altijd toegekend aan de hoofdzetel van een bedrijf. Wel worden deze gedecentraliseerde cijfers met meer vertraging gepubliceerd.

² De rangschikking hieronder werd opgesteld op basis van de activiteitennomenclatuur van de Europese gemeenschap (2- cijfercode NACE 2008). Deze verdeling houdt geen rekening met de groeperingen volgens beroepsfederaties en vakcentrales.

Tabel 1-5: Vergelijking van de werkgelegenheidscijfers van het INR en de RSZ

Werknemers	2019	2020	2021	2022	2023
INR	95400	96200	97400	99600	/
gecent.	96200	97200	99400	101300	102000
gedecent.	94500	95600	97900	99800	/

Bron: Secretariaat CRB op basis van data van INR en de RSZ

De statistieken van het INR zijn het meest nauwkeurig en komen de laatste jaren relatief goed overeen met de gedecentraliseerde cijfers. Om bepaalde analyses m.b.t. het jaar 2023 uit te kunnen voeren, zullen we de minder accurate doch recentere gecentraliseerde cijfers gebruiken.

1.2. Geografische ligging van de werkgelegenheid en verdeling subsector

Volgens het concept van de gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ telde ons land in 2022 100.957 werknemers in de voedingssector (89.045 werknemers in voeding + 10.718 werknemers in drank + 1.194 werknemers in tabak). Dit zijn 3.943 werkplaatsen minder dan het concept van de Nationale Rekeningen (104.890) omdat men hier de zelfstandigen niet mee in rekening neemt. Het aantal werknemers in de tabaksindustrie loopt terug in vergelijking met 2011 en neemt toe in de voedings- en drankenindustrie.

De gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ tonen, net als de INR-cijfers, aan dat de-industrialisatie zich ook tussen 2011 en 2022 verder doorzet in ons land (- 4,3% in deze periode).

De gedecentraliseerde cijfers van de RSZ laten toe om een gedetailleerd beeld te geven over de geografische ligging van de werkgelegenheid. We zien dat de impact van de-industrialisatie op de werkgelegenheid in de periode 2011-2022 bijna gelijkloopt voor Wallonië (- 4,1%) en Vlaanderen (- 3,1%), in Brussel is dit fors sterker (- 23,4%).

Voor de voedingssector (NACE 10) noteren we voor ons land een opvallende toename van de tewerkstelling van werknemers (zonder zelfstandigen) met 13,8% over de periode 2011 – 2022. Er is een sterke positieve ontwikkeling in Wallonië (+ 22,5%) en geringer in Vlaanderen (+ 12,0%). Alleen in Brussel is er een daling van de werkgelegenheid in de voedingssector (- 6,7%). De drankensector (NACE 11) groeit zeer behoorlijk in deze periode (+ 20,8%). Deze groei is de resultante van een forse groei in de drie gewesten: + 20,2% in Wallonië, + 21,2% in Vlaanderen en + 19,8% in Brussel.

Tabel 1-6: Aantal en ontwikkeling van de werknemers per gewest over de periode 2011- 2022

Nace 2	Sector	België		Vlaanderen		Wallonië		Brussel	
		Dec-22	2011-2022	Dec-22	2011-2022	Dec-22	2011-2022	Dec-22	2011-2022
10	Voeding	89.045	13,8%	62.892	12,0%	23.080	22,5%	3.073	-6,7%
11	Dranken	10.718	20,8%	7.022	21,2%	2.757	20,2%	939	19,8%
12	Tabak	1.194	-27,0%	1.127	-21,4%	67	-23,9%	0	-100,0%
13	Textiel	16.866	-17,6%	14.688	-18,9%	2.129	-5,0%	49	-62,0%
14	Kleding	2.596	-45,6%	2.257	-39,4%	185	-34,4%	154	-79,9%
15	Schoenen	913	-8,8%	746	-0,4%	121	-27,1%	46	-46,5%
16	Hout	9.698	-1,5%	6.487	-3,0%	3.061	4,1%	150	-30,2%
17	Papier en karton	11.808	-6,3%	8.890	-2,3%	2.674	-14,4%	244	-36,6%
18	Drukkerijen	8.442	-42,2%	6.577	-35,6%	1.474	-51,0%	391	-71,4%
19	Aardolie en Cokes	3.158	-0,7%	3.154	-0,7%	4	0,0%	0	-
20	Chemische producten	43.355	0,9%	33.780	1,5%	8.856	-1,1%	719	-5,9%
21	Farmaceutische producten	35.279	44,6%	16.002	68,5%	17.199	33,9%	2.078	1,1%
22	Rubber en kunststof	21.389	-8,4%	17.092	-9,9%	4.043	-1,7%	254	1,6%
23	Minerale producten	27.356	-4,1%	16.530	0,6%	10.666	-5,1%	160	-81,4%
24	Metalen in primaire vorm	23.790	-21,1%	16.769	-9,2%	6.729	-41,2%	292	17,3%
25	Producten van metaal (uitgez. machines)	55.989	-3,7%	40.065	0,1%	14.759	-11,2%	1.165	-22,5%
26	Informatica en optische producten	12.170	-3,3%	8.842	-8,5%	3.180	14,5%	148	8,8%
27	Elektrische apparatuur	11.910	-20,2%	6.218	-32,9%	5.032	7,7%	660	-33,5%
28	Machines	32.733	-11,9%	26.048	6,9%	5.777	-48,1%	908	-46,2%
29	Assemblage van motorvoertuigen	30.459	-20,3%	25.353	-22,6%	2.053	-29,5%	3.053	18,9%
30	Andere transportmiddelen	5.494	-11,5%	1.874	-12,2%	3.138	-9,0%	482	-22,9%
31	Meubelen	9.841	-21,4%	8.270	-23,1%	1.467	-8,1%	104	-41,6%
32	Overige industrie	7.939	10,5%	5.939	10,6%	1.703	14,4%	297	-9,2%
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	17.042	0,1%	10.731	4,6%	5.659	14,6%	652	-64,3%
58	Uitgeverijen	7.140	-26,7%	3.790	-35,7%	1.389	-9,5%	1.961	-15,4%
Totaal	Industrie	496.324	-4,3%	351.143	-3,1%	127.202	-4,1%	17.979	-23,4%

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Op basis van de cijfers in Tabel 1-6 (RSZ-cijfers) kan men vaststellen dat het aandeel van de werkgelegenheid van de voedingssector in de totale verwerkende industrie in Vlaanderen (17,9%) en Wallonië (18,1%) op 31 december 2022 niet of slechts licht afwijkt van het aandeel in de Belgische industrie (17,9%).

De drankensector maakt 2,2% uit van de industriële werkgelegenheid over heel België. Voor Vlaanderen is dat 2,0% en voor Wallonië 2,2%. De drankensector heeft wel een hoger aandeel in de industriële werkgelegenheid in Brussel (5,2%).

Van het aantal werknemers in de totale industrie is 70,7% actief in Vlaanderen, 25,6% in Wallonië en 3,6% in Brussel. In de voedingssector is dit voor Vlaanderen 70,6% van het totaal aantal werknemers, tegenover 25,9% in Wallonië en 3,5% in Brussel. In de sector van de dranken bedraagt het aandeel van de werkgelegenheid 65,5% in Vlaanderen, 25,7% in Wallonië en 8,8% in Brussel.

Tabel 1-7: Aandeel in het aantal werknemers per sector en per gewest op 31 december 2022

Nace 2	Sector	België		Vlaanderen		Wallonië		Brussel	
		Aandeel		Aandeel		Aandeel		Aandeel	
		Industrie	Sector	Industrie	Sector	Industrie	Sector	Industrie	Sector
10	Voeding	17,9%	100,0%	17,9%	70,6%	18,1%	25,9%	17,1%	3,5%
11	Dranken	2,2%	100,0%	2,0%	65,5%	2,2%	25,7%	5,2%	8,8%
12	Tabak	0,2%	100,0%	0,3%	94,4%	0,1%	5,6%	0,0%	0,0%
13	Textiel	3,4%	100,0%	4,2%	87,1%	1,7%	12,6%	0,3%	0,3%
14	Kleding	0,5%	100,0%	0,6%	86,9%	0,1%	7,1%	0,9%	5,9%
15	Schoenen	0,2%	100,0%	0,2%	81,7%	0,1%	13,3%	0,3%	5,0%
16	Hout	2,0%	100,0%	1,8%	66,9%	2,4%	31,6%	0,8%	1,5%
17	Papier en karton	2,4%	100,0%	2,5%	75,3%	2,1%	22,6%	1,4%	2,1%
18	Drukkerijen	1,7%	100,0%	1,9%	77,9%	1,2%	17,5%	2,2%	4,6%
19	Aardolie en Cokes	0,6%	100,0%	0,9%	99,9%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
20	Chemische producten	8,7%	100,0%	9,6%	77,9%	7,0%	20,4%	4,0%	1,7%
21	Farmaceutische producten	7,1%	100,0%	4,6%	45,4%	13,5%	48,8%	11,6%	5,9%
22	Rubber en kunststof	4,3%	100,0%	4,9%	79,9%	3,2%	18,9%	1,4%	1,2%
23	Minerale producten	5,5%	100,0%	4,7%	60,4%	8,4%	39,0%	0,9%	0,6%
24	Metalen in primaire vorm	4,8%	100,0%	4,8%	70,5%	5,3%	28,3%	1,6%	1,2%
25	Producten van metaal (uitgez. machines)	11,3%	100,0%	11,4%	71,6%	11,6%	26,4%	6,5%	2,1%
26	Informatica en optische producten	2,5%	100,0%	2,5%	72,7%	2,5%	26,1%	0,8%	1,2%
27	Elektrische apparatuur	2,4%	100,0%	1,8%	52,2%	4,0%	42,3%	3,7%	5,5%
28	Machines	6,6%	100,0%	7,4%	79,6%	4,5%	17,6%	5,1%	2,8%
29	Assemblage van motorvoertuigen	6,1%	100,0%	7,2%	83,2%	1,6%	6,7%	17,0%	10,0%
30	Andere transportmiddelen	1,1%	100,0%	0,5%	34,1%	2,5%	57,1%	2,7%	8,8%
31	Meuben	2,0%	100,0%	2,4%	84,0%	1,2%	14,9%	0,6%	1,1%
32	Overige industrie	1,6%	100,0%	1,7%	74,8%	1,3%	21,5%	1,7%	3,7%
33	Reparatie en installatie van machines en apparaten	3,4%	100,0%	3,1%	63,0%	4,4%	33,2%	3,6%	3,8%
58	Uitgeverijen	1,4%	100,0%	1,1%	53,1%	1,1%	19,5%	10,9%	27,5%
Totaal	Industrie	100,0%	100,0%	100,0%	70,7%	100,0%	25,6%	100,0%	3,6%

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

In Tabel 1-7 vindt men de subsectoren van de voeding gerangschikt naar orde van grootte in de sector op het vlak van arbeidsplaatsen. De vijf grootste subsectoren zijn 'brood- en banketbakkerijen' (20,9%), 'vleeswaren' (14,0%), 'groente- en fruitverwerking en aardappelen' (12,5%), 'chocolade en suikerwerk' (9,3%) en 'brouwerijen en mouterijen' (6,9%), samen goed voor 63,6% van de werkgelegenheid in de voedingssector.

We merken op dat er binnen de tien belangrijkste subsectoren (die meer dan 85,5% van de sectorwerkgelegenheid vertegenwoordigen) acht subsectoren zijn met een positieve werknemersgroei in de periode 2000 - 2022. De werkgelegenheidsontwikkeling in de verschillende subsectoren van 2000 tot 31 december 2022 verschilt sterk van subsector tot subsector. De sterkste stijgingen werden waargenomen in de volgende subsectoren: verwerking van 'alcohol, cider en wijn' (+ 98,0%), 'groenten- en fruitverwerking en aardappelen' (+ 86,5%), 'specerijen, sausen en kruiden' (+ 53,2%) en 'overige voedingsmiddelen' (+ 50,5%). De grootste dalingen werden waargenomen in de subsectoren 'consumptie-ijs' (- 33,9%), 'vervaardiging van suiker' (- 21,4%) en 'deegwaren' (- 14,0%).

In de subsector 'alcohol, cider en wijn' is er de laatste jaren een enorme groei aan de gang. De werkgelegenheid in deze subsector is sinds 2010 net niet verdubbeld. De sterke groei van de aardappelverwerkende industrie is een belangrijke factor in de werkgelegenheidstoename in de 'groenten- en fruitverwerking en aardappelen' subsector. Tussen 2010 en 2022 steeg het aantal arbeidsplaatsen in de aardappelverwerkende subsector³ van 3.303 naar 7.263 (+120%)⁴. Volgens het VLAM (Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing) is de

³ NACE 10.31 'Verwerking en conservering van aardappelen'.⁴ Op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ.

Belgische export van verwerkte aardappelen de voorbij decennia zeer sterk gegroeid. Hierdoor is België is nu de grootste exporteur ter wereld van diepvriesaardappelen. Dit heeft natuurlijk veel extra tewerkstelling met zich meegebracht⁵.

Voor de recentste jaren (periode 2010 - 2022) kregen we voor meerdere subsectoren een ander beeld dan over de langere periode 2000 - 2022. De verwerking van 'koffie en thee' verloor fors aan werkgelegenheid in de laatste 12 jaar (- 39,4%) in vergelijking met de langere periode (2000 - 2022) (- 5,8%). In de sector van de 'deegwaren' is het verlies aan werkgelegenheid tussen 2010 en 2022 (- 28,2%) een stuk groter dan de - 14,0% verlies tussen 2000 en 2022. Dit komt doordat er tussen 2000 en 2010 er een stijging van de werkgelegenheid was en na 2010 de werkgelegenheid zeer sterk afnam. In een aantal subsectoren daarentegen is de groei van de werkgelegenheid opvallend versneld in de laatste periode (2010-2022): 'bereide gerechten' (+ 78,0%), 'brouwerijen en mouterijen' (+ 56,8%) en 'veevoeders' (+ 38,7%) vallen hier op. De grootste subsector naar werkgelegenheid, nl. de 'bakkerijen en banketbakkerijen', verloor aan werkgelegenheid (- 3,1%). De tweede grootste sector, nl. de vleessector, bleef quasi gelijk in de langere periode 2000-2022 (+ 0,9%), maar in de laatste periode 2010-2022 groeide de werkgelegenheid er terug (+ 10,5%). De totale werkgelegenheid (inclusief de bakkerijen) in 2010 was dezelfde als in 2000, pas vanaf 2011 is de werkgelegenheid in de voedingssector echt beginnen te groeien.

De toename van de 'bereide gerechten' (+ 78,0%) wijst duidelijk op de opmars van de 'convenience'-markt, een maatschappelijke evolutie van de voorbije 10 jaar. Uit een onderzoek van Comeos in 2019 blijkt dat de vraag van consumenten naar bereide gerechten toeneemt en de markt hiervoor meer en meer aan belang wint⁶.

⁵ <https://www.vlaanderen.be/vlam/en/node/5819>.

⁶ <https://www.comeos.be/pressrelease/279973/Belg-consumeert-steeds-meer-on-the-go>.

Tabel 1-8: Verdeling arbeidsplaatsen per subsector in de voedingsindustrie op 31 december 2022

	2022	Aandeel	2000	2000-2022	2010	2010-2022
Totaal (incl. bakkerijen)	101.337	100,0%	86.461	17,2%	86.543	17,1%
Totaal (excl. bakkerijen)	80.207	79,1%	64.736	23,9%	64.736	23,9%
Bakkerijen en banketbakkerijen	21.130	20,9%	21.755	-2,9%	21.804	-3,1%
Slachterijen en vleeswaren	14.226	14,0%	14.105	0,9%	12.875	10,5%
Groente- en fruitverwerking, aardappelen	12.617	12,5%	6.763	86,5%	7.818	61,4%
Cacao, chocolade en suikerwerk	9431	9,3%	7.068	33,4%	7.656	23,2%
Brouwerijen en mouterijen	7042	6,9%	5.959	18,2%	4.491	56,8%
Zuivel	6.132	6,1%	5.249	16,8%	5.724	7,1%
Beschuit en koekjes	5155	5,1%	3.970	29,8%	4.070	26,7%
Veevoeders	3619	3,6%	3.040	19,0%	2.610	38,7%
Overige voedingsmiddelen n.e.g.	3610	3,6%	2.398	50,5%	2.378	51,8%
Mineaalwater en frisdranken	3499	3,5%	3.910	-10,5%	3.851	-9,1%
Graanverwerking, zetmeelproducten	2.232	2,2%	1.980	12,7%	1.719	29,8%
Bereide gerechten	1919	1,9%	1.520	26,2%	1.078	78,0%
Plant aardige en dierlijke oliën en vetten	1.816	1,8%	1.284	41,4%	1.061	71,2%
Vervaardiging van specerijen, sausen en kruiden	1.719	1,7%	1.122	53,2%	1.436	19,7%
Vervaardiging van consumptie-ijs	1.266	1,2%	1.915	-33,9%	1.480	-14,5%
Vervaardiging van suiker	1.249	1,2%	1.589	-21,4%	1.150	8,6%
Verwerking van koffie en thee	1.137	1,1%	1.207	-5,8%	1.875	-39,4%
Vissector	1.073	1,1%	992	8,2%	1.150	-6,7%
Vervaard. gehomogeniseerde voedingsprepar. en dieetvoeding	1.025	1,0%	1.050	-2,4%	1.054	-2,8%
Alcohol, cider en wijn	693	0,7%	350	98,0%	354	95,8%
Vervaardiging van deegwaren	668	0,7%	777	-14,0%	930	-28,2%

Bron: secretariaat CRB op basis van de gecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ voor 2022 en het tewerkstellingsverslag van 2021 voor de cijfers van 2000 en 2010

1.3. Omvang van de vestigingseenheden

De voeding- en drankenindustrie bestond op 31 december 2022 uit 5.276 vestigingseenheden. Daarvan hadden er 3.914 minder dan 10 werknemers in dienst. Hiermee vertegenwoordigden ze 74,2% van het totale aantal vestigingseenheden in de sector. Deze vestigingseenheden zijn goed voor 12,4% van de werknemers, zelfstandigen niet meegerekend. Het aandeel van de kleine vestigingseenheden in het totaal aantal vestigingseenheden is in Vlaanderen (71,5%) kleiner dan in Wallonië (76,5%) en Brussel (86,0%).

Er waren 1.155 middelgrote vestigingseenheden (met 10 tot 99 werknemers) of 21,8% van het totaal aantal vestigingseenheden. Deze vestigingen waren goed voor 33,1% van de werkgelegenheid. De 206 vestigingseenheden (3,8% van het aantal vestigingen) met 100 of meer werknemers hadden 54,6% van de werknemers in dienst.

De vestigingseenheden in de voedingsindustrie zijn voor 60,5% gelegen in Vlaanderen, voor 31,4% in Wallonië en voor 8,1% in Brussel. Er zijn gemiddeld 22,3 werknemers per vestiging in Vlaanderen, tegenover resp. 15,6 en 9,4 in Wallonië en Brussel. Het Belgische gemiddelde staat op 19,1 werknemers per vestiging.

**Tabel 1-9: Voeding- en drankenindustrie naar omvang van de vestigingseenheden
op 31 december 2022 (NACE 10, 11 en 12)**

Omvang van de vestigingseenheid	Aantal vestigingseenheden				Aantal vestigingseenheden in % van het totaal			
	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
<5	2.884	1.671	936	277	54,7%	52,4%	56,5%	64,7%
5 tot 9	1.030	608	331	91	19,5%	19,1%	20,0%	21,3%
10 tot 19	540	319	191	30	10,2%	10,0%	11,5%	7,0%
20 tot 49	434	299	115	20	8,2%	9,4%	6,9%	4,7%
50 tot 99	181	136	39	6	3,4%	4,3%	2,4%	1,4%
100 tot 199	117	91	24	2	2,2%	2,9%	1,4%	0,5%
199 tot 500	65	48	16	1	1,2%	1,5%	1,0%	0,2%
500 tot 1000	23	18	4	1	0,4%	0,6%	0,2%	0,2%
> 1000	2	1	1		0,0%	0,0%	0,1%	0,0%
Totaal	5.276	3.191	1.657	428	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Procent	100,0%	60,5%	31,4%	8,1%				
Gemiddelde omvang per onderneming	19,1	22,3	15,6	9,4				

Omvang van de vestigingseenheid	Aantal loontrekkers				Aantal loontrekkers in % van het totaal			
	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel	België	Vlaanderen	Wallonië	Brussel
<5	5.780	3.342	1.872	566	5,7%	4,7%	7,2%	14,1%
5 tot 9	6.758	3.976	2.198	584	6,7%	5,6%	8,5%	14,6%
10 tot 19	7.223	4.300	2.535	388	7,2%	6,1%	9,8%	9,7%
20 tot 49	13.525	9.232	3.665	628	13,4%	13,0%	14,1%	15,7%
50 tot 99	12.575	9.394	2.814	367	12,5%	13,2%	10,9%	9,1%
100 tot 199	16.465	12.593	3.514	358	16,3%	17,7%	13,6%	8,9%
199 tot 500	20.322	14.838	5.205	279	20,1%	20,9%	20,1%	7,0%
500 tot 1000	16.005	12.363	2.800	842	15,9%	17,4%	10,8%	21,0%
> 1000	2.304	1.003	1.301		2,3%	1,4%	5,0%	0,0%
Totaal	100.957	71.041	25.904	4.012	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Procent	100,0%	70,4%	25,7%	4,0%				

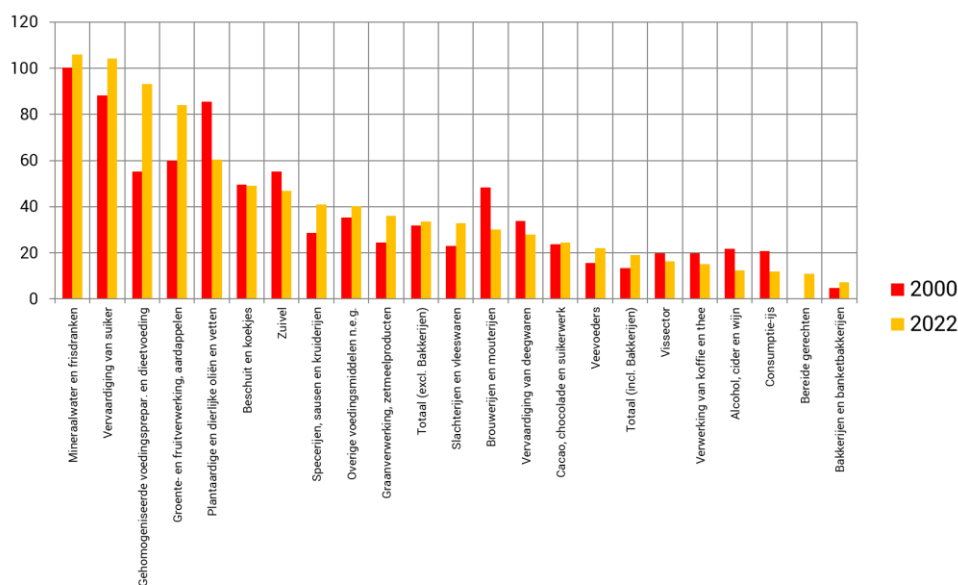
Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

De onderstaande tabel en grafiek tonen de gemiddelde omvang van de vestigingseenheden per subsector en de evolutie hiervan van 2000 tot 2022. De gemiddelde omvang van de vestigingseenheden in de voedingssector (inclusief de bakkerijsector) steeg licht tussen 2021 (18,4 werknemers) en 2022 (19,0 werknemers). Over de langere periode 2000 - 2022 kunnen we een toename observeren van 13,3 werknemers in 2000 tot 19,0 werknemers in 2022. Als de bakkerijen niet worden meegeteld groeide de gemiddelde omvang tussen 2000 en 2022 van 31,7 tot 33,7 werknemers. De groei van de gemiddelde omvang van de vestigingseenheden deed zich voor in meer dan de helft van de subsectoren.

Tabel 1-10: Gemiddelde omvang van de vestigingseenheden van de voedingsindustrie volgens het aantal werknemers (NACE 10 en 11) op 31 december 2022

Gemiddelde werkgelegenheid	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Mineraalwater en frisdranken	100,2	148,2	146,3	158,2	151,4	152,4	147,6	151,5	123,5	123,2	124,5	106,9	109,9	106,0
Vervaardiging van suiker	88,2	88,5	89,0	91,6	91,9	72,7	67,0	60,7	68,9	80,4	81,7	93,5	102,0	104,1
Vervaard. van gehomogeniseerde voedingsprepar. en diëtvoeding	55,3	65,9	72,2	71,0	64,9	66,6	86,2	88,5	92,5	81,8	84,4	92,8	98,6	93,2
Groente- en fruitverwerking, aardappelen	59,9	63,0	70,7	80,3	82,0	81,9	83,8	81,2	80,1	84,4	83,1	83,4	80,4	84,1
Plant aardige en dierlijke oliën en vetten	85,6	50,5	44,2	44,3	45,0	41,5	54,9	56,7	53,2	51,3	53,4	56,8	55,2	60,5
Beschuit en koekjes	49,7	47,3	47,9	50,9	47,2	48,1	46,1	42,9	44,5	46,6	49,7	46,4	45,2	49,1
Zuivel	55,2	67,4	66,4	64,9	62,3	56,5	56,8	54,1	50,4	46,8	46,4	45,0	44,9	46,8
Vervaardiging van specerijen, sausen en kruidenijen	28,8	35,0	34,7	36,4	35,3	34,7	31,1	32,3	36,0	36,7	33,8	39,1	39,3	40,9
Overige voedingsmiddelen n.e.g.	35,3	36,6	39,3	43,4	47,6	46,2	50,1	49,8	46,3	42,9	45,1	42,5	42,5	40,2
Graanverwerking, zetmeelproducten	24,4	33,7	41,5	42,0	42,2	40,2	36,9	37,8	35,4	32,0	34,3	36,2	35,3	36,1
Totaal (excl. Bakkerijen)	31,7	35,8	36,7	37,6	36,8	35,5	35,4	34,5	34,4	34,6	35,2	34,7	33,0	33,7
Slachterijen en vleeswaren	22,9	26,3	26,5	26,8	27,3	27,5	27,9	29,2	29,7	31,8	31,6	32,4	33,2	32,9
Brouwerijen en moutenijen	48,4	49,4	49,4	46,0	45,1	42,7	39,6	35,3	33,1	33,2	33,1	32,3	31,2	30,2
Vervaardiging van deegwaren	33,8	42,3	45,7	40,8	28,0	29,0	30,2	31,4	29,4	30,1	32,2	32,7	29,9	27,8
Cacao, chocolade en suikerwerk	23,8	26,5	26,3	25,2	23,5	23,0	22,7	22,3	23,0	23,6	23,7	23,5	22,1	24,4
Veevoerders	15,6	16,5	18,1	19,0	19,1	19,5	19,1	19,5	23,1	20,0	21,4	22,4	21,9	22,1
Totaal (incl. Bakkerijen)	13,3	16,0	16,7	17,1	17,0	16,7	16,9	16,9	17,4	17,8	18,5	18,5	18,4	19,0
Vissector	19,8	28,8	30,4	28,5	26,7	27,6	27,6	26,2	25,5	24,2	25,3	23,9	16,6	16,3
Verwerking van koffie en thee	19,8	30,2	30,2	28,9	26,3	23,2	21,5	16,5	16,1	16,4	17,0	15,1	15,4	15,0
Alcohol, cider en wijn	21,9	18,6	20,2	19,7	21,3	19,4	20,0	14,3	13,3	14,7	14,9	14,0	10,8	12,4
Vervaardiging van consumptie-ijs	20,8	17,4	17,4	19,3	18,1	14,7	17,8	15,9	14,1	14,4	14,5	13,9	12,8	11,9
Bereide gerechten	43,1	31,7	31,7	46,0	36,0	35,9	21,2	18,4	16,5	14,6	14,1	12,0	9,9	11,0
Bakkerijen en banketbakkerijen	4,9	6,1	6,3	6,2	6,1	5,9	5,9	6,0	6,2	6,3	6,7	6,8	7,0	7,2

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Grafiek 1-2: Evolutie omvang van de vestigingseenheden van de voedingsindustrie volgens het aantal werknemers 2000-2022 (NACE 10 en 11) op 31 december 2022

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Het aandeel van de grote vestigingen met meer dan 100 werknemers (incl. de bakkerijen) in de werkgelegenheid is toegenomen van 38,6% in 2000 tot 54,3% in 2022. Tussen 2020 en 2022 bleef het aandeel van de vestigingen met meer dan 100 werknemers zo goed als stabiel (+ 0,4%).

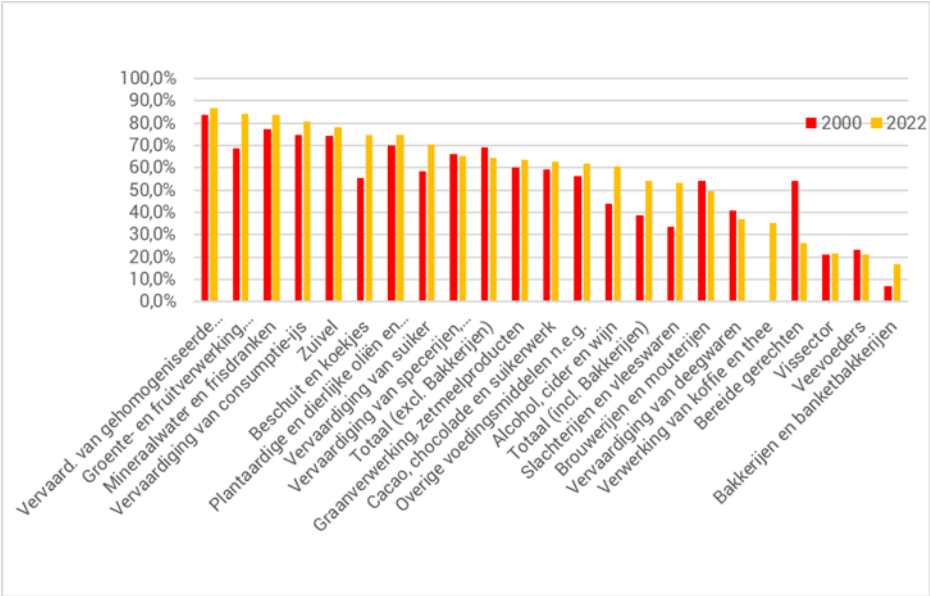
Zonder de 'brood- en banketsector' is het aandeel van de grote vestigingen nog meer uitgesproken (6,% in 2022). In de periode 2010-2022 bleef het aandeel van de grote vestigingen (excl. bakkerijen) vrij stabiel.

Tabel 1-11: Aandeel van de ondernemingen met meer dan 100 werknemers in de totale werkgelegenheid (NACE 10 en 11) op 31 december

	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Vervaard. van gehomogeniseerde voedingsprepar. en diëtvoeding	83,7%	76,7%	76,8%	79,7%	77,5%	77,4%	82,1%	80,6%	81,0%	82,4%	82,8%	90,1%	88,2%	86,8%
Groente- en fruitverwerking, aardappelen	68,7%	75,7%	77,3%	80,8%	80,9%	80,9%	82,7%	81,3%	83,1%	84,5%	84,0%	84,7%	84,7%	83,9%
Mineraalwater en frisdranken	77,4%	94,2%	87,5%	89,7%	89,8%	89,6%	86,5%	85,9%	85,7%	88,6%	88,7%	89,0%	88,9%	83,5%
Vervaardiging van consumptie-ijs	74,5%	79,8%	80,3%	83,3%	82,2%	72,2%	83,5%	83,0%	82,4%	82,5%	84,7%	83,3%	84,3%	80,8%
Zuivel	74,1%	81,0%	79,7%	81,3%	81,6%	81,0%	81,8%	81,3%	78,7%	77,7%	79,3%	77,2%	77,6%	77,9%
Beschuit en koekjes	55,2%	67,3%	68,0%	62,5%	64,6%	63,1%	64,6%	64,5%	62,9%	64,7%	66,8%	70,8%	75,3%	74,8%
Plantaaardige en dierlijke oliën en vetten	69,8%	73,4%	59,2%	51,8%	51,5%	61,0%	65,8%	65,7%	67,6%	67,5%	67,2%	68,2%	68,5%	74,8%
Vervaardiging van suiker	58,6%	71,0%	69,7%	70,5%	70,1%	63,2%	68,1%	57,8%	68,1%	68,5%	69,9%	70,1%	63,6%	70,2%
Vervaardiging van specerijen, sauzen en kruiden	66,1%	55,8%	54,9%	54,2%	57,1%	56,0%	50,6%	82,9%	48,9%	69,6%	58,5%	52,9%	69,7%	65,3%
Totaal (excl. Bakkerijen)	69,2%	62,5%	62,8%	63,1%	62,7%	62,8%	62,3%	62,7%	61,5%	63,6%	63,6%	63,7%	67,6%	64,4%
Graanverwerking, zetmeelproducten	60,1%	66,3%	78,3%	79,1%	75,8%	74,2%	62,2%	64,0%	65,5%	65,5%	61,9%	61,7%	63,7%	63,7%
Cacao, chocolade en suikerwerk	59,3%	59,5%	61,6%	60,1%	56,5%	56,4%	54,5%	57,1%	57,2%	58,3%	57,0%	58,5%	62,2%	62,8%
Overige voedingsmiddelen n.e.g.	56,3%	61,1%	56,4%	57,0%	61,7%	66,2%	68,6%	64,6%	62,0%	58,5%	65,9%	66,1%	62,5%	62,0%
Alcohol, cider en wijn	43,9%	40,1%	59,5%	51,2%	50,1%	50,8%	46,7%	47,4%	63,8%	61,2%	59,9%	37,3%	38,5%	60,6%
Totaal (incl. Bakkerijen)	38,6%	49,3%	49,9%	50,8%	51,4%	52,2%	51,6%	52,1%	51,9%	53,7%	53,9%	53,9%	56,7%	54,3%
Slachterijen en vleeswaren	33,7%	40,9%	42,5%	42,7%	45,1%	46,3%	45,6%	48,5%	47,3%	51,2%	49,4%	49,2%	53,8%	53,2%
Brouwerijen en mouterijen	53,9%	68,5%	68,4%	67,0%	66,1%	65,5%	64,3%	64,6%	64,5%	64,6%	64,2%	64,1%	61,1%	49,2%
Vervaardiging van deegwaren	40,9%	74,2%	73,2%	70,4%	52,7%	55,9%	38,2%	39,4%	40,0%	42,4%	39,5%	40,1%	39,4%	37,0%
Verwerking van koffie en thee		69,2%	67,7%	67,5%	66,1%	62,2%	60,1%	44,5%	43,6%	42,6%	42,3%	36,1%	35,1%	35,2%
Bereide gerechten	54,2%	62,0%	59,3%	68,9%	54,6%	53,8%	44,0%	32,4%	30,1%	28,3%	33,1%	33,0%	36,2%	26,2%
Vissector	21,2%	39,5%	38,8%	38,8%	37,0%	38,6%	35,8%	36,1%	34,6%	33,6%	32,8%	33,2%	30,8%	21,6%
Veevoerders	23,0%	16,6%	21,2%	20,0%	19,7%	23,8%	23,8%	23,2%	19,7%	23,6%	24,1%	26,3%	20,7%	21,3%
Bakkerijen en banketbakkerijen	6,9%	10,2%	10,4%	11,4%	13,7%	15,5%	14,0%	14,7%	16,4%	16,7%	17,6%	16,9%	16,7%	16,9%

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

Grafiek 1-3: Evolutie van aandeel ondernemingen met meer dan 100 werknemers in de totale werkgelegenheid 2000 t.o.v. 2022 (NACE 10 en 11) op 31 december

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

De toename van het aandeel van de grote ondernemingen in de werkgelegenheid is een vrij algemeen verschijnsel. De subsectoren 'bereide gerechten', 'veevoeders', 'brouwerijen en mouterijen', 'deegwaren' en 'specerijen, sauzen en kruiden' vormen hierop een uitzondering.

In een aantal gevallen is in de subsectoren waar de werkgelegenheid is toegenomen ook het aantal vestigingseenheden in de periode 2000 - 2022 gestegen. Het gaat om ongeveer dezelfde subsectoren als in 2019 en 2020: 'groenten- en fruitverwerking en aardappelen', 'bereide schotels', 'oliën en vetten', 'zuivel', 'koekjes en beschuit', 'chocolade en suikerwerk', 'specerijen en sauzen', 'overige voeding'⁷, 'brouwerijen' en 'productie van alcohol, cider en wijn'. De subsectoren die werkgelegenheid creëren zijn dus vaak ook subsectoren waar er eveneens ondernemingsopportuniteiten zijn. Volgens de Federatie van Belgische Brouwers is de groei in vestigingseenheden het gevolg van de sterke opkomst van de micro-brouwerijen in de voorbije vijf jaren. Deze brouwerijen zijn kleinschalig en zorgen bijgevolg voor relatief weinig werkgelegenheid⁸⁹.

Aan deze lijst moet vanaf 2020 ook de 'vissector' worden toegevoegd. Bij de 'vissector' zien we dat er voornamelijk een sterke groei is in het aantal vestigingseenheden en een minder sterke toename van het werknemersaantal.

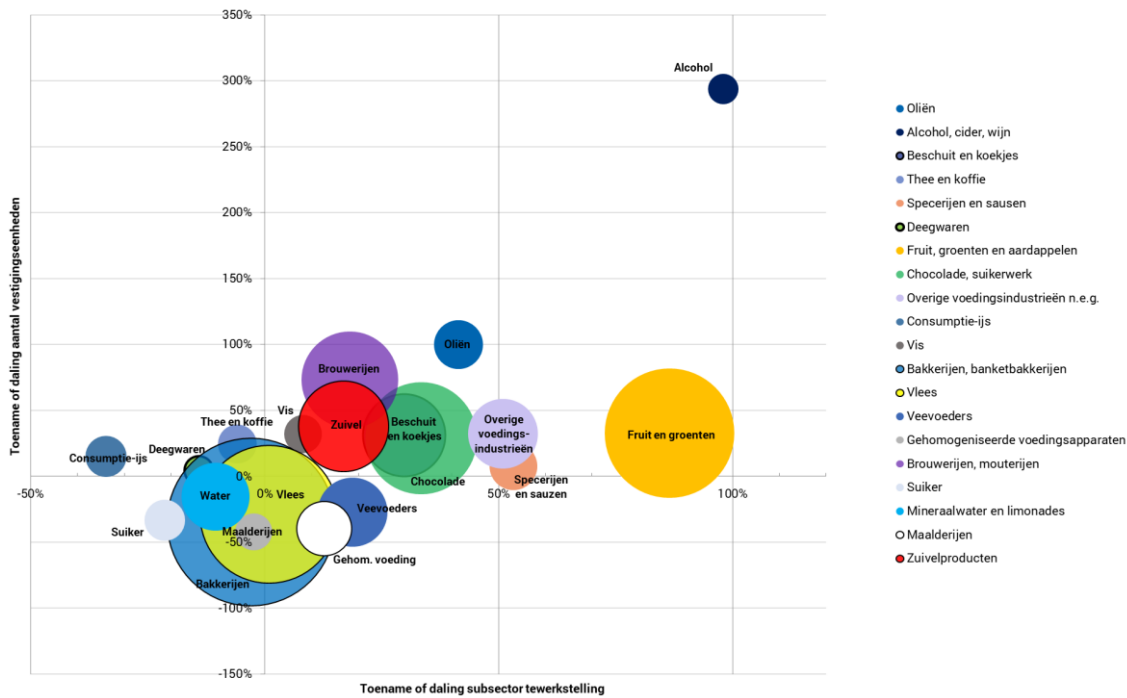
In de subsectoren 'veevoeders' en 'vlees' is er in 2022 een positieve ontwikkeling van de werkgelegenheid in combinatie met een afname van het aantal vestigingen.

⁷De subsector 'bereide schotels' omvat de NACE-subklasse 10.85 'Vervaardiging van bereide maaltijden en schotels' en de subsector 'overige voeding' omvat de NACE-subklasse 10.89 'Vervaardiging van andere voedingsmiddelen'.

⁸<https://www.fevia.be/nl/nieuws/belgische-bieren-er-zit-leven-in-onze-brouwerijen>.

⁹<https://www.retaildetail.be/nl/news/food/le-coronavirus-nest-pas-un-frein-a-la-croissance-des-brasseries-belges-mais-le-secteur/>.

Grafiek 1-4: Ontwikkeling van het aantal werknemers en het aantal vestigingseenheden over de periode 2000-2022

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

2. Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie

2.1. Statuut en geslacht

Tabel 2-1: De werknemers van de voedingsindustrie naar statuut en geslacht in december 2022

	België			Vlaanderen			Wallonië			Brussel		
	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal	Bedienden	Arbeiders	Totaal
Voeding												
Vrouwen	51,3%	48,7%	100,0%	50,2%	49,8%	100,0%	52,6%	47,4%	100,0%	60,9%	39,1%	100,0%
Mannen	24,0%	76,0%	100,0%	24,8%	75,2%	100,0%	19,4%	80,6%	100,0%	41,3%	58,7%	100,0%
Totaal	33,3%	66,7%	100,0%	33,6%	66,4%	100,0%	30,1%	69,9%	100,0%	49,0%	51,0%	100,0%
Industrie												
Vrouwen	61,0%	39,0%	100,0%	57,2%	42,8%	100,0%	69,8%	30,2%	100,0%	75,3%	24,7%	100,0%
Mannen	34,2%	65,8%	100,0%	32,7%	67,3%	100,0%	37,2%	62,8%	100,0%	46,0%	54,0%	100,0%
Totaal	40,6%	59,4%	100,0%	38,5%	61,5%	100,0%	44,6%	55,4%	100,0%	54,8%	45,2%	100,0%
Voeding												
Vrouwen	52,7%	25,0%	34,2%	51,7%	25,9%	34,6%	56,5%	22,0%	32,4%	48,6%	29,9%	39,1%
Mannen	47,3%	75,0%	65,8%	48,3%	74,1%	65,4%	43,5%	78,0%	67,6%	51,4%	70,1%	60,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Industrie												
Vrouwen	35,9%	15,7%	23,9%	35,5%	16,7%	23,9%	35,8%	12,5%	22,9%	41,2%	16,4%	30,0%
Mannen	64,1%	84,3%	76,1%	64,5%	83,3%	76,1%	64,2%	87,5%	77,1%	58,8%	83,6%	70,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

In de voedingssector zijn de vrouwen en de arbeiders relatief sterker vertegenwoordigd dan in de industrie in het algemeen.

In december 2022 was 34,2% van de werknemers in de Belgische voedingssector vrouw, veel meer dan in de hele industrie, waar dit aandeel slechts 23,9% bedraagt. Zowel bij de arbeiders als bij de bedienden zijn vrouwen in de voeding meer vertegenwoordigd dan in de industrie. Bij de bedienden was 52,7% vrouw, tegenover slechts 35,9% in de hele industrie. Bij de arbeiders was 25,0% vrouw, tegenover slechts 15,7% in de hele industrie. De arbeiders waren in de voedingsindustrie goed voor 66,7% van de werknemers, tegenover 59,4% in de industrie.

Het aandeel van de vrouwelijke werkgelegenheid in de sector loopt traag en licht terug (van 34,9% in 2013 naar 34,2% in 2022).

De werknemers in de sector vinden we vooral in de paritaire comités 118 en 220, met een aandeel van resp. 64,1% en 24,9% in december 2022. Samen zijn deze paritaire comités dus goed voor net geen 90% van de werkgelegenheid in de sector.

Tabel 2-2: De werknemers van de voedingsindustrie naar paritair comité (2022)

PC's		België 4e trim	
118	Paritair comité voor de voedingsnijverheid	64.707	64,1%
133	Paritair comité tabaksindustrie	786	0,8%
220	Paritair comité voor de bedienden uit de voedingsnijverheid	25.149	24,9%
Aandeel in de totale werkgelegenheid (werknemers)		100.957	89,8%

Bron: secretariaat CRB op basis van gedecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ

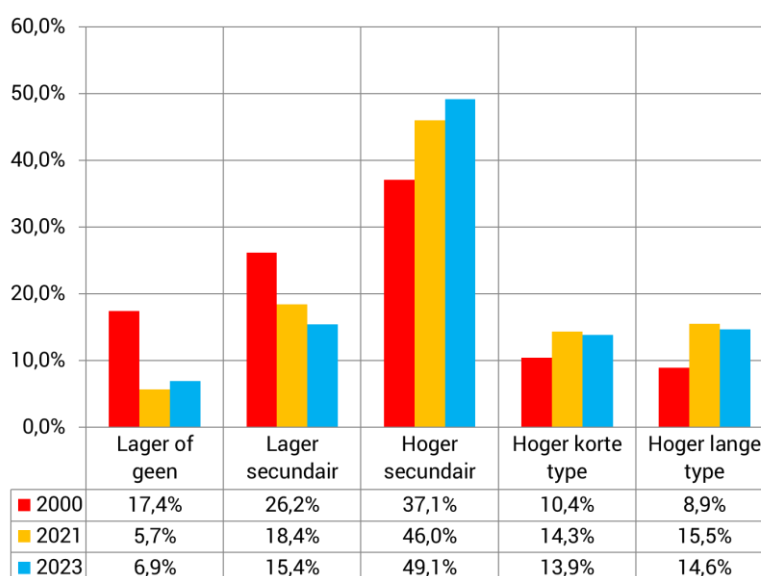
2.2. Opleidingsniveau

Volgens de recentste enquête naar de arbeidskrachten van 2023 is 22,3% van de werknemers in de voedingsindustrie “laaggeschoold”. Van alle werknemers heeft 6,9% in 2023 geen of een diploma lager onderwijs, dit is een toename t.o.v. 2021. 15,4% heeft een diploma lager secundair onderwijs als hoogste diploma.

Het diploma hoger secundair onderwijs werd door 49,1% van de werknemers behaald als hoogste diploma, zij zijn “middengeschoold”.

Het “hooggeschoold” personeel is goed voor 28,5%, waarvan 13,9% een diploma hoger onderwijs van het korte type heeft en 14,6% een diploma hoger onderwijs van het lange type. Tussen 2021 en 2023 daalden beide categorieën ten opzichte van het totaal in de sector.

Grafiek 2-1: Opleidingsniveau in de voedingsindustrie in 2000, 2021 en 2023

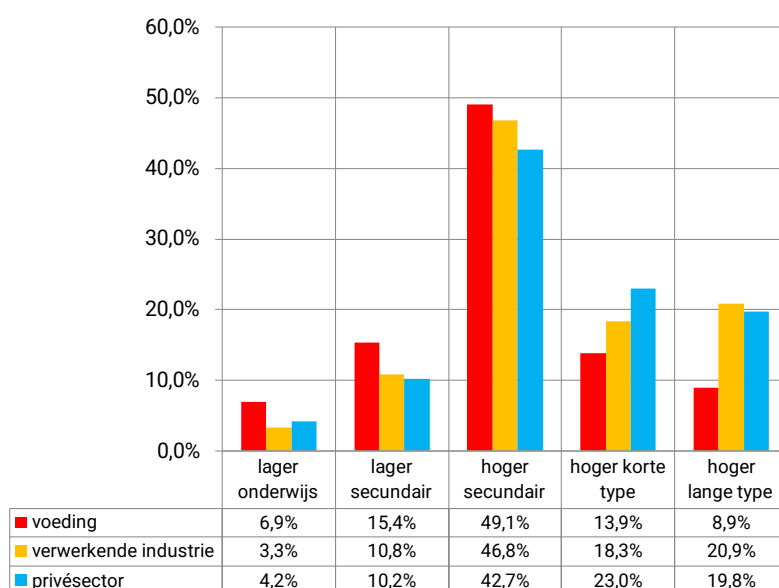

Noot: De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

De bovenstaande grafiek toont dat het aandeel van de “laaggeschoolde” werknemers (lager onderwijs of lager secundair onderwijs) in de periode 2000 - 2023 kromp ten gunste van de werknemers met een hogere kwalificatie.

Er blijft een opvallend verschil bestaan (grafiek 2-2) tussen het kwalificatiepeil van de voedingsindustrie en de rest van de industrie en de privésector in zijn geheel. De voedingsindustrie is een sector die relatief veel laaggeschoolden (lager en lager secundair onderwijs) in dienst heeft. Verder is het duidelijk dat de niet-industriële sectoren in verhouding meer hooggeschoolden tellen dan de industriële sectoren.

Grafiek 2-2: Opleidingsniveau in het Belgische bedrijfsleven in 2023

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

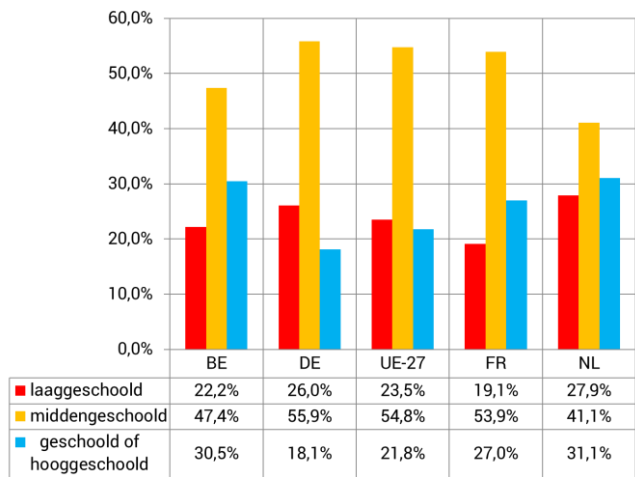
Om het opleidingsniveau van de werknemers in de Belgische voedingsindustrie te vergelijken met dat in de voedingsindustrieën van de buurlanden en van de Europese Unie, werden drie grote groepen onderscheiden: “laaggeschoolden” (lager en lager secundair onderwijs), “middengeschoolden” (hoger secundair), “geschoolden of hooggeschoolden” (hoger onderwijs korte en lange type en universiteit).

Uit de onderstaande grafiek (grafiek 2-3) blijkt dat het aandeel geschoolde of hooggeschoolde werknemers binnen de Belgische voedingsindustrie (30,5%) dicht bij het aandeel in Nederland (31,1%) ligt. Ook met Frankrijk (27,0%) is het verschil niet heel groot. Met Duitsland (18,1%) en het Europees gemiddelde (21,8%) is het verschil dan wel relatief groot.

Het aandeel laaggeschoolde werknemers in de Belgische voedingsindustrie (22,2%) ligt iets onder het Europese gemiddelde (23,5%). In Frankrijk ligt het aandeel van de “laaggeschoolden” nog wat lager (19,1%) en in Duitsland en Nederland hoger (resp. 26,0% en 27,9%).

Wat betreft de 'middengeschoolden' is er een duidelijk verschil tussen België (47,4%) en Nederland (41,1%) en Duitsland (55,9%), Frankrijk (53,9%) en het Europees gemiddelde (54,8%).

Grafiek 2-3: Opleidingsniveau in de Europese voedingsindustrieën in 2023

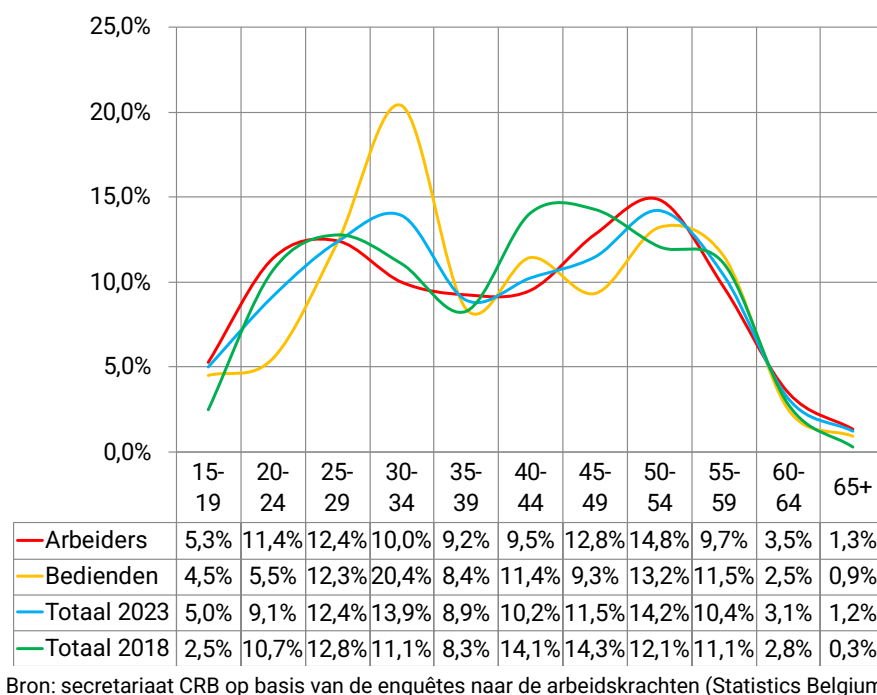
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

2.3. Leeftijdsstructuur van de werkgelegenheid

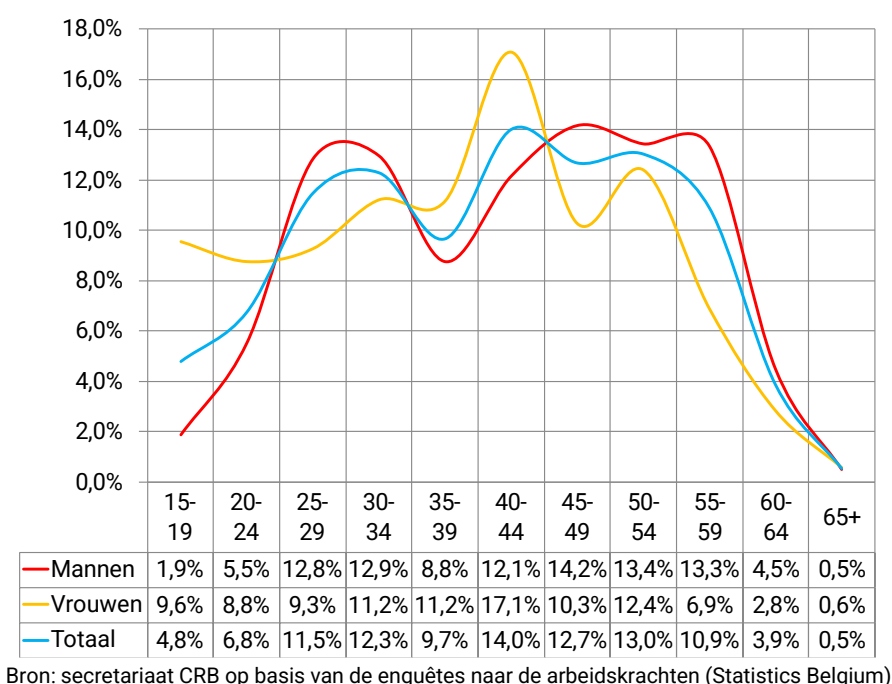
De onderstaande twee grafieken¹⁰ duiden op de verschillen in de leeftijdsstructuur volgens het beroepsstatuut en het geslacht van de werknemers.

Er zijn enkele opvallende verschillen in de verdeling van de aandelen tussen arbeiders en bedienden tussen de leeftijdscategorieën. Zo is het aandeel van 20 tot 29-jarigen bij arbeiders groter dan bij bedienden en zijn 30-34-jarigen bij bedienden een stuk beter vertegenwoordigd dan bij arbeiders.

¹⁰ Voor de cijfers van de EAK (Enquête naar de arbeidskrachten) wordt aangedrongen op voorzichtigheid bij de interpretatie. De verstrekte cijfers zijn het resultaat van de Enquête naar de arbeidskrachten. Het zijn geen "absolute" cijfers maar benaderingen die gebaseerd zijn op de extrapolatie van een toeval steekproef uit de Belgische bevolking.

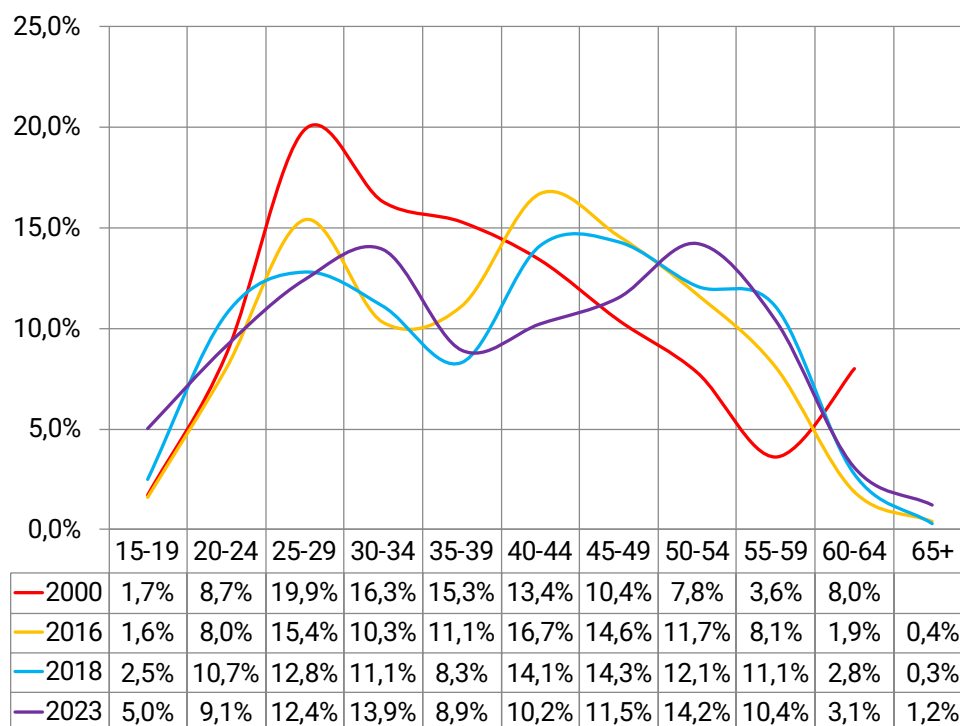
Grafiek 2-4: Leeftijdsstructuur naar beroepsstatuut van de werknemers in de voedingsindustrie in 2023

De grafiek 2-5 wijst op een relatief parallel verloop van het aandeel van de leeftijdsgroepen naar geslacht voor alle leeftijdsgroepen. De categorieën 15-19 jaar en 40-44 jaar hebben een stuk hoger aandeel bij de vrouwen dan bij de mannen. In de leeftijdscategorieën 45-49 jaar en 55-59 jaar is het aandeel mannen dan weer hoger.

Grafiek 2-5: Leeftijdsstructuur naar geslacht van de werknemers in de voedingsindustrie in 2023

In de voedingsindustrie is de gemiddelde leeftijd gedurende de afgelopen jaren duidelijk gestegen. Vergelijken met 2000 is de curve in 2016 naar rechts verschoven. Het aandeel van de leeftijdsgroepen van 20 tot 39 jaar is fors verminderd, al is dit aandeel sinds 2021 wel weer wat toegenomen. De leeftijdsgroepen van 40 tot 59 jaar namen sinds 2000 flink toe, maar tussen 2021 en 2023 is dit aandeel wel gedaald. De curve voor 2023 is niet verder naar rechts verschoven, er is dus geen sprake van een verdere veroudering.

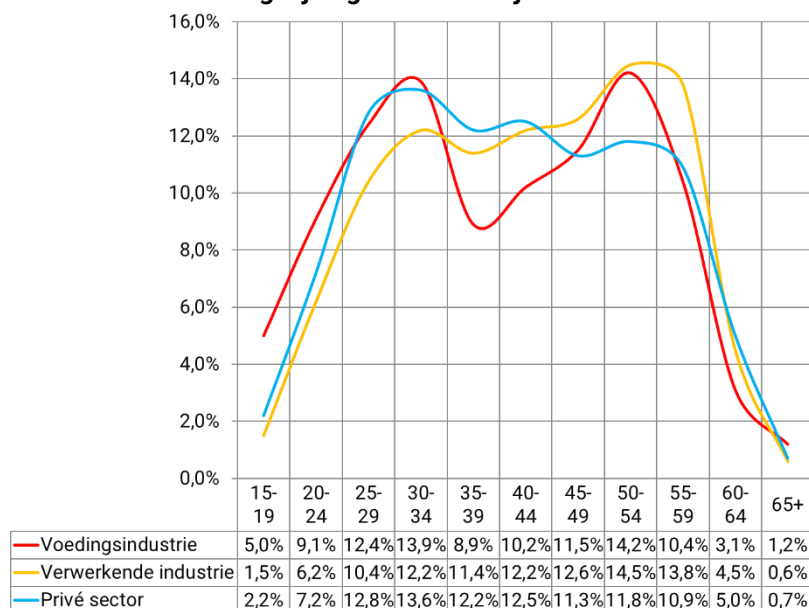
Grafiek 2-6: Ontwikkeling van de leeftijdsstructuur in de voedingssector

Noot: De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Het profiel van de leeftijdsstructuur in de voedingsindustrie vertoont een grilliger patroon, maar evolueert steeds dicht in de buurt van dat van de verwerkende industrie en van de economie in haar geheel. Het valt hierbij op dat de leeftijdsgroep 20-24 sterker vertegenwoordigd is in de voedingssector ten opzichte van de verwerkende industrie en de economie in haar geheel. Het aandeel van de 35-39-jarigen en de 40-44-jarigen in de voedingssector ligt lager dan in de andere sectoren.

Grafiek 2-7: Vergelijking van de leeftijdsstructuur in 2023

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

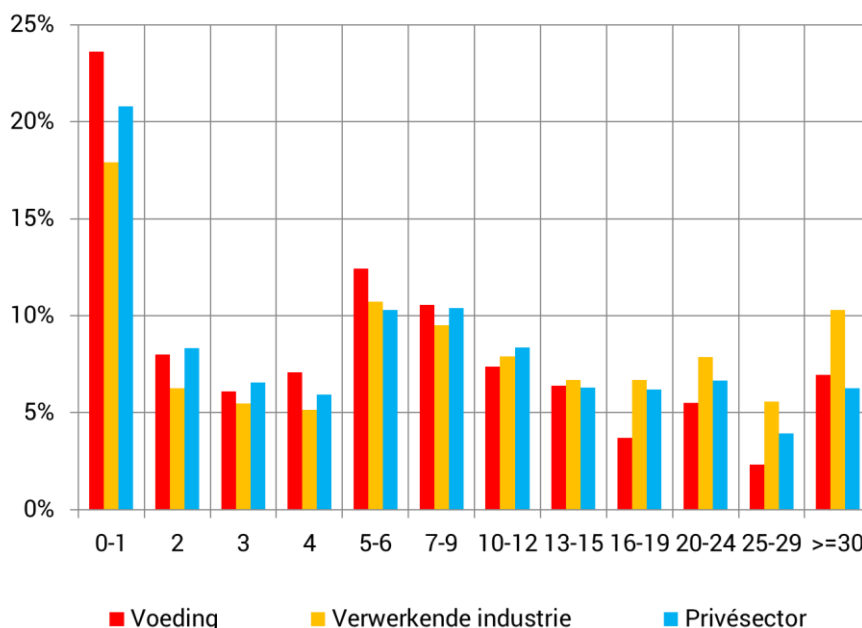
In vorige rapporten werd eveneens de leeftijdsstructuur van de werknemers in de Europese voedingsindustrieën vergeleken met de buurlanden en de EU. Deze gegevens worden door Eurostat niet langer gepubliceerd¹¹.

2.4. Anciënniteit van de werknemers in de onderneming

De structuurenquêtes tonen aan dat 67,8% van de werknemers in de voedingsindustrie in 2023 minder dan 10 jaar anciënniteit hadden. In de verwerkende industrie is dit 55,0% en in de privésector 62,3%.

¹¹ In een mail van 1/3/2019 gericht aan de CRB wijst Eurostat erop dat deze data "cannot be extracted for confidentiality reliability reasons".

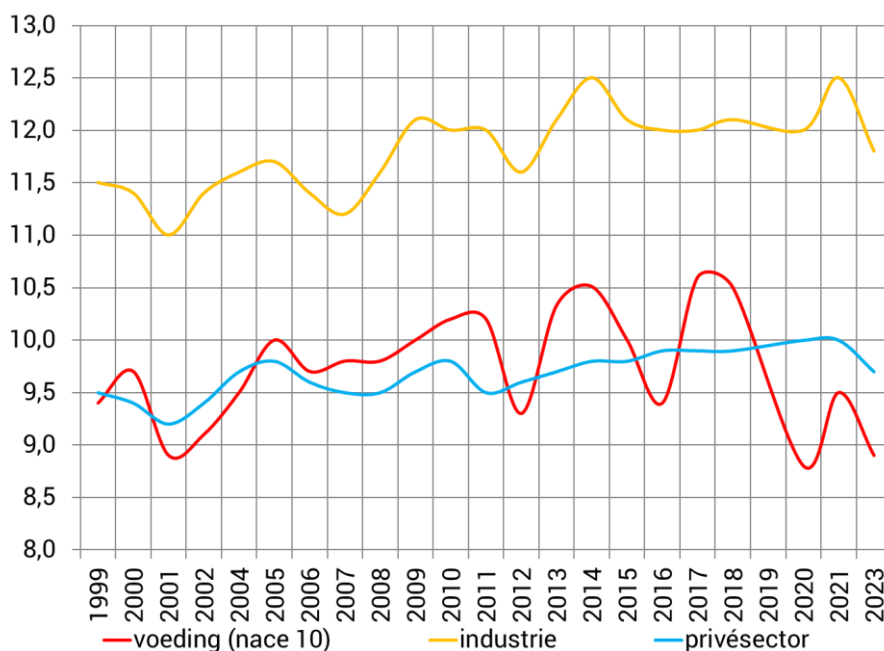
**Grafiek 2-8: Percentage werknemers met x jaar anciënniteit in de onderneming in 2023
(NACE 10+11+12)**

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - FOD Economie)

De gemiddelde anciënniteit van het personeel in de voedingsindustrie bedroeg 8,9 jaar in 2023 (9,6 jaar in 2021). Dit is lager dan in de verwerkende industrie (11,8 jaar) en de gehele privésector (9,7 jaar). In 2023 ligt de gemiddelde anciënniteit van het personeel in de voedingsindustrie iets lager ten opzichte van 2021, en op gelijke hoogte met de anciënniteit in 2020 (8,8 jaar).

Grafiek 2-9: Ontwikkeling gemiddelde anciënniteit in eenzelfde onderneming in de voedingsindustrie (in jaren)

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - FOD Economie)

De onderstaande tabel toont aan dat de voedingsindustrie in 2023 (NACE 10) de industrietak was waarin de gemiddelde anciënniteit van de werknemers binnen eenzelfde onderneming tot de laagste behoorde. Na uitsplitsing naar beroepsstatuut blijkt dat de bedienden (8,8 jaar) in de voedingsindustrie iets meer anciënniteit hebben dan de arbeiders (8,2 jaar).

Tabel 2-3: Gemiddelde anciënniteit in de verwerkende industrie in 2023

Sector	Totaal	Arbeiders	Bedienden
Metalen in primaire vorm	16,0	15,5	16,4
Chemie	14,4	13,9	14,7
Aardolie en cokes	14,4	9,9	15,5
Leder	14,2	20,1	5,5
Informatica-optica	14,1	13,8	14,2
Assemblage motorvoertuigen	13,9	13,9	13,9
Papier	13,9	14,4	13,5
Textiel	13,4	14,9	10,4
Rubber-kunststof	13,4	12,2	14,5
Niet metaalhoudende minerale producten	12,5	11,2	14,2
Producten metaal	12,5	12,7	12,1
Andere transportmiddelen	12,2	16,4	9,8
Dranken	12,1	13,3	11,2
Elektrische apparatuur	12,0	15,0	9,7
tabak	11,9	11,3	12,3
Machines	11,3	11,5	11,0
Drukkerijen	11,1	9,9	12,5
Meubelen	10,9	11,7	9,8
Reparatie en installatie van machines en apparaten	10,6	8,6	12,0
Farmacie	9,7	10,4	9,6
Overige industrie	9,2	8,9	9,5
Hout	8,6	9,9	6,2
Voeding	8,4	8,2	8,8
Kleding	7,2	14,2	5,6

Bron: secretariaat CRB op basis van de structuurenquêtes (Statistics Belgium - FOD Economie)

3. Organisatie van het werk in de voedingsindustrie

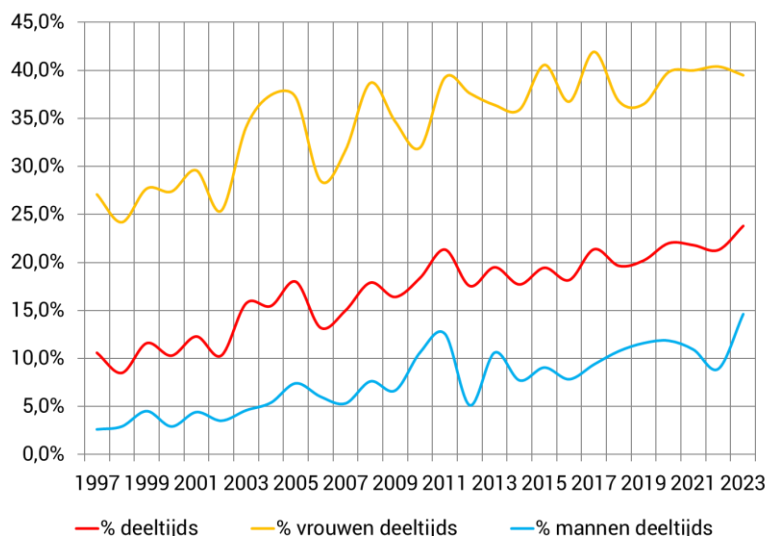
Iedere sector kent een verschillende organisatie van het werk, inherent aan wat er in de sector wordt geproduceerd. Zo is de productie in de voedingssector bijvoorbeeld sterk afhankelijk van seizoensgebonden aspecten. In wat hierna volgt bekijken we o.a. in welke mate men voor de organisatie van het werk in de voedingssector gebruik maakt van deeltijdarbeid, tijdelijke arbeidsplaatsen, ploeg-, nacht-, weekend- en thuiswerk, brugpensionering, tijdelijke werkloosheid en tijdskrediet.

3.1. Deeltijdarbeid

Om de omvang van het deeltijdwerk in te schatten, baseren we ons op de resultaten van de enquêtes naar de arbeidskrachten. Deze steunen op een representatieve steekproef gedurende een bepaalde referentieperiode.

De enquêtes worden in de verschillende landen van de Europese Unie gehouden a.d.h.v. een gemeenschappelijke vragenlijst en volgens een geharmoniseerde methodologie. Het voordeel is dus dat de landen van de EU kunnen worden vergeleken, wat niet kan op basis van nationale administratieve bestanden, aangezien deze het resultaat zijn van bijzondere nationale wetgevende, administratieve of regelgevende bepalingen.

Deeltijdarbeid beperkte zich tot 10,3% van de totale werkgelegenheid in de voedingssector (NACE 10) in 2000. Structureel evolueren we naar meer deeltijdarbeid. In 2016 liep dit aandeel op tot 18,2% van de totale werkgelegenheid. In de periode 2017 - 2023 nam het aandeel deeltijdarbeid lichtjes toe van 21,8% tot 23,8%. Vermits het aantal werknemers is gestegen in de voedingssector (grafiek 1- 1), is vermoedelijk een relatief groter aandeel deeltijders aangenomen. Daarnaast is het ook mogelijk dat een deel van de voltijdse banen verschoven zijn naar het deeltijds circuit.

Grafiek 3-1: Ontwikkeling van het aandeel van deeltijdarbeid (NACE 10)

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingenmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit een verdeling naar geslacht en beroepsstatuut blijkt dat vooral vrouwen deeltijds werken (39,5%). In 2023 werkten bij vrouwen 38,4% van de bedienden en 40,6% van de arbeidsters deeltijds, tegenover bij mannen waar slechts 8,9% van de bedienden en 16,4% van de arbeiders deeltijds werkt. Voor de arbeiders steeg het aandeel van de deeltijdse arbeid in 2023 naar 22,9% t.o.v. 20,5% in 2022. Ook voor de bedienden nam het aandeel in 2023 toe tot 25,3% t.o.v. 22,7% in 2022.

De verklaring voor het hoge percentage vrouwen die deeltijds actief zijn in de voedingsindustrie ligt mogelijk in een wisselwerking tussen vraag en aanbod. Mogelijk worden vrouwen meer aangetrokken door deeltijdse betrekkingen dan mannen. Flabbi & Moro (2012)¹² ontwikkelde een empirisch model waarmee ze toonde dat vrouwen gemiddeld een hogere preferentie hebben voor deeltijdswerk en flexibele werkuren. Blau & Kahn (2017)¹³ verduidelijken in hun literatuurstudie dat dit (deels) kan verklaard worden door nog steeds bestaande traditionele normen van de onevenwichtige verdeling van het huishoudelijke werk (al is dit fenomeen wel aan het afnemen). Een empirisch onderzoek door Wiswall & Zafar (2016)¹⁴ bij studenten toont aan dat mensen bij hun job/carrière keuze rekening houden met de werk faciliteiten en, meer specifiek, dat vrouwen gemiddeld meer geneigd zijn om te kiezen voor een job in sectoren waar deze betrekkingen voor handen zijn. Anderzijds zullen sectoren

¹² Flabbi, L. & Moro, A. (2012) "The effect of job flexibility on female labor market outcomes: Estimates from a search and bargaining model". *Journal of Econometrics*, 168(1), 81-95.

¹³ Blau, F. D., & Kahn, M. D. (2017). "The Gender Wage Gap: Extent, Trends, and Explanations." *Journal of Economic Literature*, 55(3): 789-865.

¹⁴ Wiswall, M., & Zafar, B. (2016). "Preference for the workplace, human capital, and gender" (No. w22173). National Bureau of Economic Research.

waar veel vrouwen actief zijn geneigd zijn om meer deeltijdse betrekkingen aan te bieden op vraag hun personeel.

Tabel 3-1: Aandeel van de voltijd- en deeltijdwerknemers in het totale personeelsbestand van de voedingsindustrie (NACE 10)

		voltijds												
		1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeiders	Mannen	97,5%	96,9%	92,5%	87,4%	89,2%	91,5%	88,8%	86,7%	87,1%	85,5%	88,4%	90,4%	83,6%
	Vrouwen	71,8%	71,2%	66,9%	68,0%	70,5%	72,5%	61,4%	61,0%	65,8%	68,1%	58,5%	55,7%	59,4%
	Totaal	90,4%	90,2%	84,6%	81,4%	84,7%	86,7%	81,1%	79,8%	81,3%	80,8%	80,3%	79,5%	77,1%
Bedienden	Mannen	97,0%	97,7%	93,0%	94,5%	97,0%	94,2%	94,5%	95,1%	91,2%	94,0%	90,7%	92,8%	91,1%
	Vrouwen	74,5%	74,6%	56,7%	68,0%	49,0%	55,0%	55,2%	65,4%	61,4%	54,1%	61,1%	63,6%	61,6%
	Totaal	86,7%	88,7%	76,4%	82,1%	71,8%	72,6%	74,9%	81,4%	77,5%	73,9%	75,2%	77,3%	74,7%
Totaal	Mannen	97,4%	97,1%	92,6%	89,4%	91,0%	92,2%	90,6%	89,3%	88,4%	88,2%	89,1%	91,1%	85,4%
	Vrouwen	72,9%	72,6%	62,8%	68,0%	59,4%	63,2%	58,1%	63,2%	63,5%	60,2%	60,0%	59,6%	60,6%
	Totaal	89,4%	89,7%	82,0%	81,6%	80,5%	81,8%	78,6%	80,4%	79,8%	78,0%	78,2%	78,7%	76,2%

		deeltijds												
		1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeiders	Mannen	2,5%	3,1%	7,5%	12,6%	10,8%	8,5%	11,2%	13,3%	12,9%	14,5%	11,6%	9,6%	16,4%
	Vrouwen	28,2%	28,8%	33,1%	32,0%	29,5%	27,5%	38,6%	39,0%	34,2%	31,9%	41,5%	44,3%	40,6%
	Totaal	9,6%	9,8%	15,4%	18,6%	15,3%	13,3%	18,9%	20,2%	18,7%	19,2%	19,7%	20,5%	22,9%
Bedienden	Mannen	3,0%	2,3%	7,0%	5,5%	3,0%	5,8%	5,5%	4,9%	8,8%	6,0%	9,3%	7,2%	8,9%
	Vrouwen	25,5%	25,4%	43,3%	32,0%	51,0%	45,0%	44,8%	34,6%	38,6%	45,8%	38,9%	36,4%	38,4%
	Totaal	13,3%	11,3%	23,6%	17,9%	28,2%	27,4%	25,1%	18,6%	22,5%	26,1%	24,8%	22,7%	25,3%
Totaal	Mannen	2,6%	2,9%	7,4%	10,6%	9,0%	7,8%	9,4%	10,7%	11,6%	11,8%	10,9%	8,9%	14,6%
	Vrouwen	27,1%	27,4%	37,2%	32,0%	40,6%	36,8%	41,9%	36,8%	36,5%	39,8%	40,0%	40,4%	39,4%
	Totaal	10,6%	10,3%	18,0%	18,4%	19,5%	18,2%	21,4%	19,6%	20,2%	22,0%	21,8%	21,3%	23,8%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

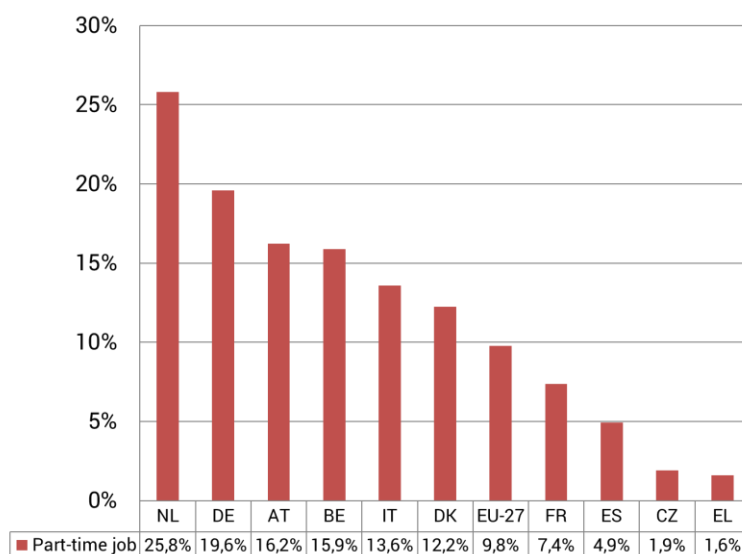
Het aandeel van de deeltijdse arbeid is in 2023 met 23,8% in de voedingssector (NACE 10) duidelijk groter dan in de totale verwerkende industrie (14,1%). In een rangschikking volgens de verschillende industriële bedrijfstakken staat de voedingsindustrie op de derde plaats wat deeltijdarbeid betreft. De drankensector (NACE 11) staat op de zesde plaats met een aandeel van 16,3%. Het aandeel van de deeltijdse arbeid in de tabaksector (NACE 12) is met 11,2% gehalveerd tegenover 2021 (24,6%).

Tabel 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de verwerkende industrie in 2023

Sector	Aantal deeltijdse	Procent sector
15 Vervaardiging van leer en van producten van leer	462	39,9%
14 Vervaardiging van kleding	598	28,3%
10 Vervaardiging van voedingsmiddelen	22.596	23,8%
32 Overige industrie	2.405	21,9%
17 Vervaardiging van papier en papierwaren	1.858	19,9%
11 Vervaardiging van dranken	2.212	16,3%
21 Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	6.935	16,0%
26 Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	2.598	14,5%
13 Vervaardiging van textiel	1.396	14,0%
18 Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	1.309	13,1%
31 Vervaardiging van meubelen	1.146	12,3%
25 Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	5.889	11,9%
23 Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	2.667	11,6%
29 Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen, aanhangwagens en opleggers	4.418	11,4%
12 Vervaardiging van tabaksproducten	159	11,2%
22 Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	2.600	10,6%
27 Vervaardiging van elektrische apparatuur	1.391	10,5%
20 Vervaardiging van chemische producten	4.809	10,5%
24 Vervaardiging van metalen in primaire vorm	3.554	10,1%
19 Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten	733	9,9%
16 Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen	1.350	9,4%
28 Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen, n.e.g.	3.554	8,8%
30 Vervaardiging van andere transportmiddelen	387	6,3%
33 Reparatie en installatie van machines en apparaten	574	4,3%
Totaal	75.599	14,1%

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Met een aandeel van 15,9% deeltijdse werknemers in de voedingssector (NACE 10 en 11) hoort België inzake deeltijdarbeid in de sector tot de koplopers van de onderzochte landen waartoe ook Nederland, Duitsland en Oostenrijk zich bevinden. Vooral Nederland springt eruit met een aandeel van 25,8%. In Frankrijk ligt het aandeel van de deeltijdarbeid met 7,4% lager dan in België.

Grafiek 3-2: Aandeel van de deeltijdarbeid in de Europese voedingsindustrieën in 2023 (NACE 10 en 11)

Noot: Omwille van de zeer lage betrouwbaarheid wordt de data voor een aantal EU-landen (BG, CY, EE, FI, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, PL, PT, RO, SE, SI, SK) niet gepubliceerd.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

3.2. Aantal arbeidsuren per week

De onderstaande gegevens hebben betrekking op het aantal uren dat een voltijder en een deeltijder gewoonlijk werken per week. Het gaat hier om het gemiddelde aantal uren dat een persoon normaliter in een volledige week (zonder feestdagen) werkt. Hierin zijn alle uren – dus ook de al dan niet betaalde overuren – inbegrepen die een persoon normaal gezien werkt, maar niet de tijd voor de verplaatsing van en naar het werk en evenmin de pauze voor de hoofdmaaltijd (meestal 's middags).

Volgens de enquête naar de arbeidskrachten werkte een voltijder in de Belgische voedingsindustrie in 2023 gemiddeld 38,9 uur per week. Het aantal gepresteerde uren door een voltijder schommelt tussen 1997 en 2016 tussen 39 uur en 40,9 uur per week (in 2001).

In de periode 2017-2023 schommelt het aantal gepresteerde uren door een voltijder tussen 38,9,2 en 39,6 uur per week. In 2023 werkten de voltijdse arbeiders 38,0 uur en de voltijdse bedienden 40,5 uur per week.

Tabel 3-3: Gemiddelde wekelijkse arbeidsduur naar geslacht, statuut en arbeidsregeling in de voedingsindustrie (NACE 10)

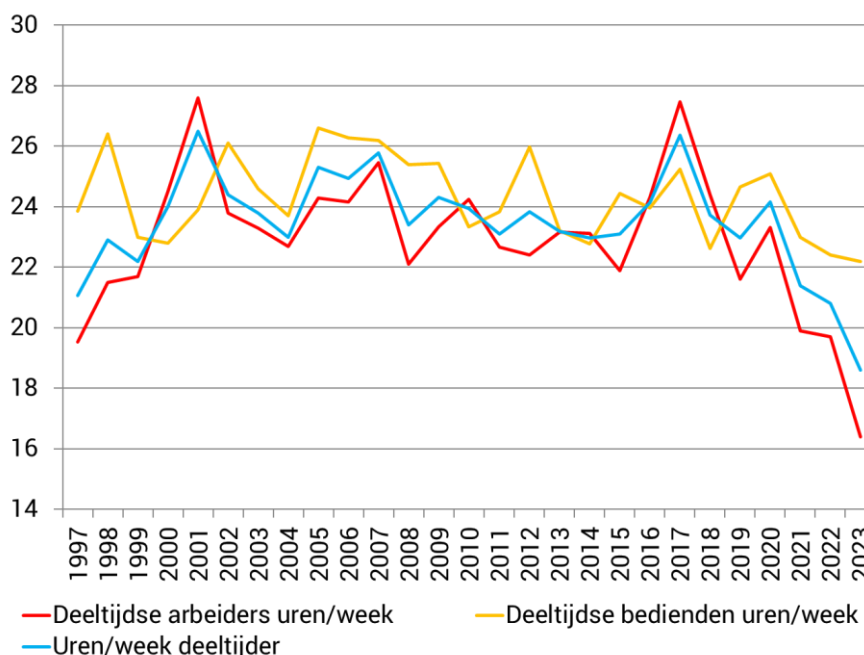
		Voltijds												
		1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeiders	Mannen	38,8	39,1	38,6	38,9	38,7	38,7	38,4	38,8	38,3	38,4	38,3	38,1	38,2
	Vrouwen	38,5	39,2	38,3	38,2	38,6	38,4	37,2	37,8	37,4	38,7	39,1	38,5	37,6
	Totaal	38,7	39,1	38,5	38,7	38,7	38,6	38,2	38,6	38,1	38,5	38,4	38,2	38,0
Bedienden	Mannen	40,5	42,3	42,9	43,7	41,9	42,4	42,2	42,1	42,6	41,2	40,7	40,4	41,6
	Vrouwen	38,5	39,5	39,4	40,1	40,2	40,1	39,1	40,1	40,5	38,6	40,6	39,9	39,1
	Totaal	39,7	41,4	41,7	42,3	41,3	41,4	41,1	41,4	41,9	40,2	40,7	40,1	40,5
Totaal	Mannen	39,2	39,9	39,7	40,3	39,5	39,6	39,7	39,8	39,8	39,4	39,1	38,8	39,1
	Vrouwen	38,5	39,3	38,7	39,0	39,3	39,2	38,2	39,0	39,0	38,6	40,0	39,2	38,4
	Totaal	39,0	39,8	39,4	39,9	39,4	39,5	39,3	39,6	39,6	39,2	39,3	38,9	38,9
		Deeltijds												
		1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeiders	Mannen	20,1	24,0	24,6	26,2	22,7	26,0	29,3	26,8	23,6	25,2	22,9	21,0	17,3
	Vrouwen	19,4	24,7	24,2	22,6	21,0	22,7	25,8	22,5	19,6	21,0	17,9	19,1	15,4
	Totaal	19,5	24,5	24,3	24,2	21,9	24,3	27,5	24,4	21,6	23,3	19,9	19,7	16,4
Bedienden	Mannen	24,2	25,2	27,5	27,3	19,7	24,0	29,0	28,8	29,0	27,9	24,5	28,8	23,7
	Vrouwen	23,8	22,4	26,4	22,6	24,7	24,0	24,8	21,7	23,5	24,8	22,7	21,3	22,0
	Totaal	23,9	22,8	26,6	23,3	24,4	24,0	25,2	22,6	24,7	25,1	23,0	22,4	22,2
Totaal	Mannen	21,1	24,2	25,4	26,4	22,4	25,6	29,2	27,1	25,0	25,6	23,4	22,8	18,4
	Vrouwen	21,1	23,9	25,2	22,6	23,4	23,5	25,2	22,1	21,8	23,4	20,6	20,1	18,8
	Totaal	21,1	24,0	25,3	23,9	23,1	24,1	26,4	23,7	23,0	24,2	21,4	20,8	18,6
		Totaal												
		1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeiders	Mannen	38,3	38,6	37,5	37,4	37,0	37,6	37,4	37,4	36,5	36,5	36,7	36,5	35,1
	Vrouwen	33,1	35,1	33,6	33,4	33,4	34,2	33,5	32,1	31,5	33,0	30,3	30,0	28,7
	Totaal	36,9	37,6	36,3	36,1	36,1	36,7	36,4	36,0	35,1	35,6	34,9	34,4	33,4
Bedienden	Mannen	40,0	41,9	41,9	42,8	41,2	41,3	41,6	41,5	41,5	40,6	39,2	39,5	40,0
	Vrouwen	34,8	35,2	33,8	34,5	32,3	32,9	32,9	33,8	34,1	32,6	33,6	33,1	32,6
	Totaal	37,6	39,3	38,2	38,9	36,5	36,7	37,3	38,0	38,1	36,6	36,3	36,2	35,9
Totaal	Mannen	38,7	39,5	38,7	38,9	38,0	38,5	38,8	38,7	38,1	37,8	37,5	37,4	36,4
	Vrouwen	33,8	35,1	33,7	33,8	32,8	33,5	33,2	32,9	32,9	32,8	32,2	31,5	30,8
	Totaal	37,1	38,1	36,9	37,1	36,2	36,7	36,8	36,7	36,3	36,0	35,5	35,1	34,3

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingenmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Grafiek 3-3: Aantal werkuren per week door deeltijders in de voedingsindustrie (NACE 10) in de periode 1997-2023

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Deeltijdse werknemers hebben in de periodes 1997 - 2016 en 2017 - 2023 hun werkuren zien fluctueren. Het aantal werkuren bedroeg 21,1 per week in 1997. In 2001 bedroeg dit 26,5 uren per week (dit is het hoogste niveau in de periode 1997 - 2016). In de periode 2017 - 2020 situeert het hoogste niveau zich in 2017 met 26,4 uren per week. In 2018 en 2019 valt dit terug naar resp. 23,7 en 23,0 werkuren per week. Deze terugval lijkt vrij algemeen (categorieën naar geslacht en statuut) behalve voor de mannelijke bedienden. In 2020 was er een uitzonderlijke algemene toename voor beide statuten van deeltijders: deeltijdse bedienden werkten gemiddeld 25,1 uur en deeltijdse arbeiders 23,3 uur per week. In 2023 werd de dalende trend van voor 2020 weer voortgezet met een gemiddelde werktijd van 18,6 werkuren per week.

In vorige rapporten werd het aantal arbeidsuren van de werknemers in de Europese voedingsindustrieën vergeleken met de buurlanden en de EU. Deze gegevens worden door Eurostat niet langer gepubliceerd¹⁵.

¹⁵ In een mail van 1/3/2019 gericht aan de CRB wijst Eurostat erop dat deze data "cannot be extracted for confidentiality reliability reasons".

3.3. Vaste en tijdelijke arbeidsplaatsen

In de onderstaande tabel wordt een onderscheid gemaakt tussen vaste en tijdelijke arbeidsplaatsen. Een baan kan als tijdelijk worden beschouwd als de werkgever en de werknemer hebben afgesproken dat het einde van de arbeidsovereenkomst wordt bepaald door objectieve voorwaarden, zoals een precieze datum, de voltooiing van een opdracht of de terugkeer van de werknemer die tijdelijk werd vervangen.

In 2023 bedroeg het aandeel van de banen van onbepaalde duur (vaste arbeidsplaatsen) 82,6%. Historisch (over de periode 1997 - 2016) was het totale aandeel tijdelijke jobs het hoogst in 2012 (13,5%). In de periode 2017 - 2023 situeert het hoogste aandeel tijdelijke jobs zich in 2023 (17,4%). Ook voor de vrouwen bereikte het totale aandeel tijdelijke jobs in 2023 een hoogtepunt (22,4%).

Tabel 3-4: Vaste en tijdelijke banen in de voedingsindustrie (NACE 10)

	Vaste banen			Tijdelijke banen		
	Mannen	Vrouwen	Totaal	Mannen	Vrouwen	Totaal
1997	91,9%	91,1%	91,6%	8,1%	8,9%	8,4%
1998	93,2%	89,6%	92,2%	6,8%	10,4%	7,8%
1999	91,2%	89,3%	90,6%	8,8%	10,7%	9,4%
2000	92,2%	85,3%	90,6%	7,1%	14,7%	9,4%
2001	93,6%	87,9%	91,8%	6,4%	12,1%	8,2%
2002	90,7%	91,2%	90,9%	9,3%	8,8%	9,1%
2003	90,7%	86,7%	89,1%	9,3%	13,3%	10,9%
2004	91,2%	87,9%	90,2%	8,8%	12,1%	9,8%
2005	89,6%	86,2%	88,4%	10,4%	13,8%	11,6%
2006	92,8%	87,9%	91,2%	7,2%	12,1%	8,8%
2007	92,7%	87,3%	90,7%	7,3%	12,7%	9,3%
2008	89,4%	86,3%	88,4%	10,6%	13,7%	11,6%
2009	91,8%	88,7%	90,8%	8,2%	11,3%	9,2%
2010	89,0%	88,8%	88,9%	11,0%	11,2%	11,1%
2011	89,3%	86,6%	88,4%	10,7%	13,4%	11,6%
2012	85,8%	87,6%	86,5%	14,2%	12,4%	13,5%
2013	88,9%	87,1%	88,3%	11,1%	12,9%	11,7%
2014	86,9%	88,1%	87,3%	13,1%	11,9%	12,7%
2015	86,7%	87,8%	87,1%	13,3%	12,2%	12,9%
2016	90,6%	82,1%	87,6%	9,4%	17,9%	12,4%
2017	91,9%	82,9%	88,6%	8,1%	17,1%	11,4%
2018	86,8%	78,1%	83,8%	13,2%	21,9%	16,2%
2019	89,2%	81,4%	86,5%	10,8%	18,6%	13,5%
2020	85,2%	84,1%	84,8%	14,8%	15,9%	15,2%
2021	88,3%	77,7%	84,3%	11,7%	22,3%	15,7%
2022	89,5%	72,8%	82,9%	10,5%	27,2%	17,1%
2023	85,4%	77,6%	82,6%	14,6%	22,4%	17,4%

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

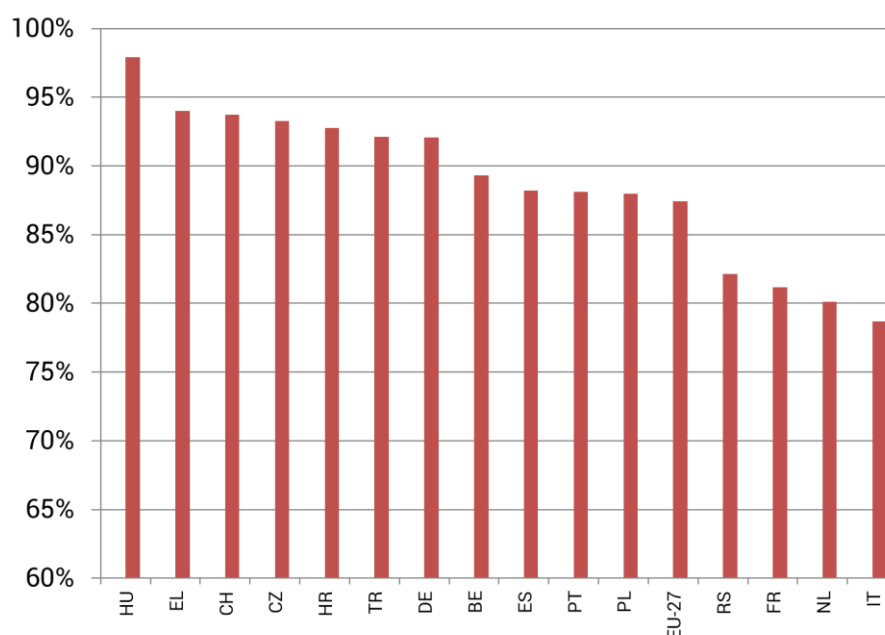
b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

In 2023 had 78,5% van de arbeiders en 90,0% van de bedienden een vaste baan. De tijdelijke jobs werden in 2023 voor 79,9% ingenomen door arbeiders en voor 20,1% door bedienden. Arbeiders maken in 2023 64,8% van de werknemers uit in de voedingsindustrie, ze zijn dus oververtegenwoordigd wat tijdelijke arbeid betreft.

Binnen de groep van onderzochte EU-landen zit de Belgische voedingsindustrie net boven het gemiddelde wat het aantal werknemers met een contract van onbepaalde duur betreft (89,3%), onder Duitsland maar boven Frankrijk en Nederland. Het aandeel van de vaste banen in de Nederlandse voedingsindustrie behoort met 80,1% tot de laagste van de EU.

Grafiek 3-4: Aandeel van de werknemers met een overeenkomst voor onbepaalde duur in de Europese voedingsindustrieën in 2023 (NACE 10 en 11)

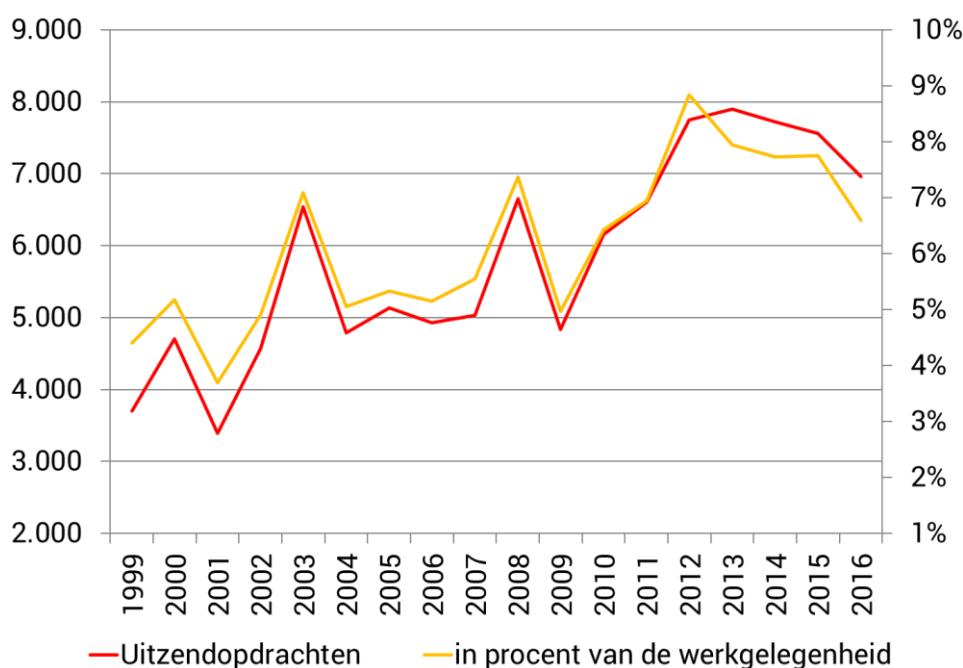
Noot: Omwille van de zeer lage betrouwbaarheid wordt de data voor een aantal EU-landen (AT, BG, CY, DK, EE, FI, GR, IE, IS, LT, LU, LV, MT, NO, RO, SE, SI, SK) niet gepubliceerd.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

3.4. Uitzendarbeid

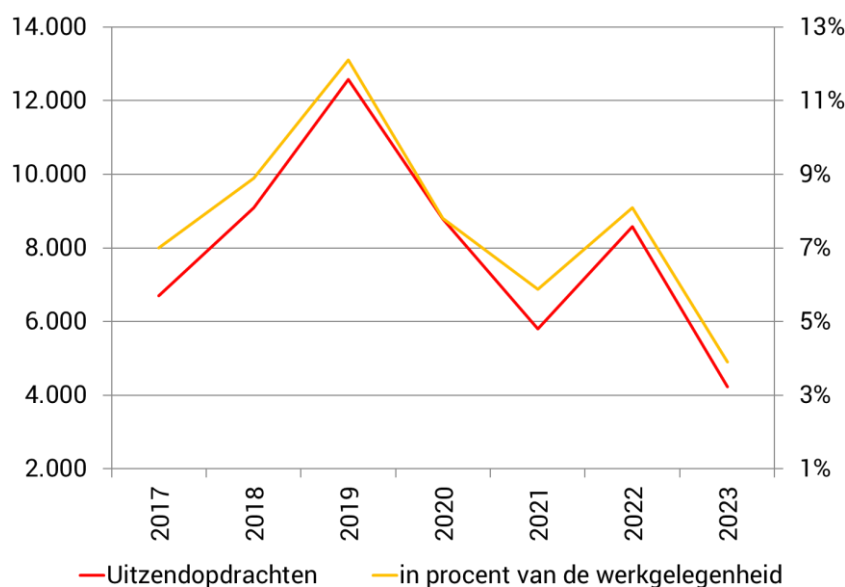
Terwijl de uitzendarbeid tussen 2009 en 2013 steeg, werd in de jaren 2014 - 2016 een terugval van de uitzendarbeid vastgesteld.

In 2017 werd de enquête naar de arbeidskrachten grondig hervormd. Zo werd vanaf dat moment met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en wordt de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode. Daarom analyseren we de cijfers vanaf 2017 in een aparte grafiek, hiervoor verwijzen we naar grafiek 3-6.

Grafiek 3-5: Aantal uitzendkrachten in de voedingsindustrie 1999 - 2016 (NACE 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

In 2023 werkten in de voedingsindustrie 4.223 uitzendkrachten, wat goed was voor 3,9% van de totale werkgelegenheid in de sector. Dit is een halvering tegenover 2022, toen er 8.583 uitzendkrachten waren. Omdat het hier gaat om cijfers uit de enquête naar de arbeidskrachten, moet er gekeken worden naar de algemene trend, die dalend is. Met een stijging in 2022 als uitzondering, daalt het aantal uitzendkrachten in de voedingssector al sinds 2019. In de periode 2020-2021 zorgden het sluiten van de Horeca en de beperkende overheidsmaatregelen (als gevolg van de coronacrisis) voor deze daling. De terugval in 2023 kan mogelijk verklaard worden door de tekorten op de arbeidsmarkt, wat het voor bedrijven moeilijker maakt om mensen aan te werven en een impact kan hebben op de uitzendarbeid. Langs vraagzijde bieden bedrijven meer vaste contracten aan om werknemers aan te trekken en langs aanbodzijde bevinden werknemers zich in een gunstige positie om te onderhandelen.

Grafiek 3-6: Aantal uitzendkrachten in de voedingsindustrie 2017 - 2023

Noot: Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

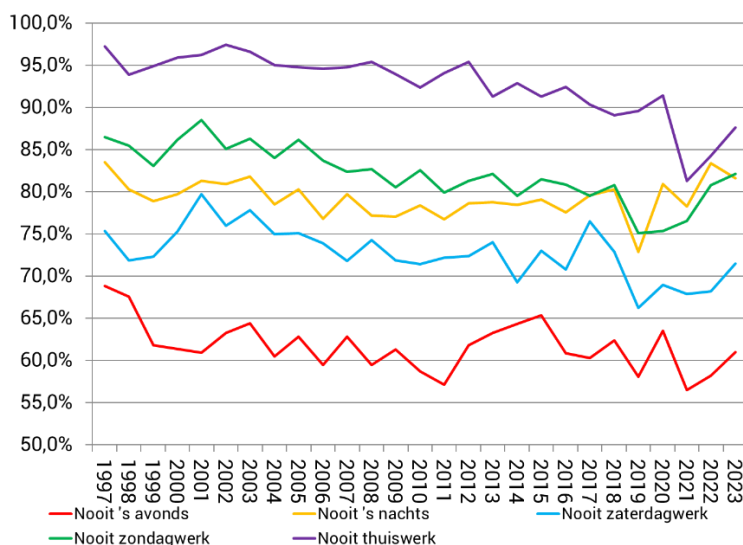
3.5. Atypische arbeid

De enquête naar de arbeidskrachten bevat interessante gegevens over het belang van de verschillende vormen van atypische arbeid, nl. avondwerk, nachtwerk, zaterdags- en zondagswerk en thuiswerk.

De antwoorden van de ondervraagde personen werden, zoals bij de voorgaande enquêtes, voor elke categorie in drie groepen ingedeeld: personen die gewoonlijk, soms of nooit volgens een bepaald stelsel werken. We vergelijken de toestand in de Belgische voedingsindustrie voor alle vormen van atypische arbeid met de situatie in de drie buurlanden (Duitsland, Frankrijk en Nederland) en met het Europese gemiddelde.

In het geheel stelt men op de langere termijn vast dat het percentage werknemers (mannen en vrouwen) dat verklaart nooit atypisch te werken eerder is afgenomen. Alle aspecten van de atypische arbeid verwierven over een langere periode een groter aandeel in de voedingsindustrie.

Toch vraagt dit om de nodige nuances. De COVID-crisis zorgde in 2020 voor een afname van avondwerk, nachtwerk en zaterdagwerk. Bovendien daalde als gevolg van de COVID-restricties het aantal mensen dat verklaart nooit thuis te werken zeer sterk in 2021. Vanaf 2022 steeg dit aantal terug. Tegenover 2021 zijn alle vormen van atypische arbeid gedaald in 2022. Deze trend zette zich verder in 2023, met als uitzondering een stijging in het aantal nachtwerkers.

Grafiek 3-7: Atypische arbeid in de voedingsindustrie (NACE 10)

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

39,0% van de werknemers deed in 2023 soms of gewoonlijk avondwerk. Dit aandeel is licht afgenomen tgv. 2022. Het aandeel mannen dat nooit 's avonds werkt (49,6%) is, in vergelijking met het voorgaande jaar, in 2023 toegenomen. Het blijft evenwel een stuk lager dan het aandeel vrouwen dat zegt nooit 's avonds te werken (81,8% in 2023).

Tabel 3-5: Avondwerk in voedingsindustrie (NACE 10)¹⁶

	1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mannen													
gewoonlijk	13,0%	20,0%	19,8%	24,0%	13,4%	15,5%	21,4%	21,4%	21,7%	17,3%	27,4%	36,6%	30,2%
soms	21,8%	23,6%	23,0%	23,6%	26,2%	30,8%	25,8%	22,0%	30,3%	28,1%	28,7%	17,1%	20,2%
nooit	65,2%	56,5%	57,2%	52,4%	60,4%	53,7%	52,8%	56,6%	48,0%	54,6%	44,0%	46,3%	49,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen													
gewoonlijk	14,6%	17,8%	14,1%	11,7%	11,1%	10,1%	8,4%	8,8%	5,7%	12,3%	16,6%	11,1%	10,2%
soms	8,8%	9,2%	13,1%	18,3%	13,5%	15,9%	17,7%	17,0%	15,3%	9,4%	9,6%	12,9%	7,9%
nooit	76,6%	73,1%	72,8%	70,0%	75,3%	74,0%	73,9%	74,2%	78,9%	78,2%	73,8%	76,0%	81,8%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal													
gewoonlijk	13,6%	19,3%	17,7%	19,6%	12,7%	13,6%	16,8%	17,3%	16,5%	15,4%	22,8%	26,4%	23,1%
soms	17,6%	19,3%	19,5%	21,7%	22,0%	25,5%	22,9%	20,4%	25,4%	21,1%	20,7%	15,5%	15,9%
nooit	68,9%	61,4%	62,8%	58,7%	65,4%	60,9%	60,3%	62,4%	58,1%	63,5%	56,5%	58,2%	61,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

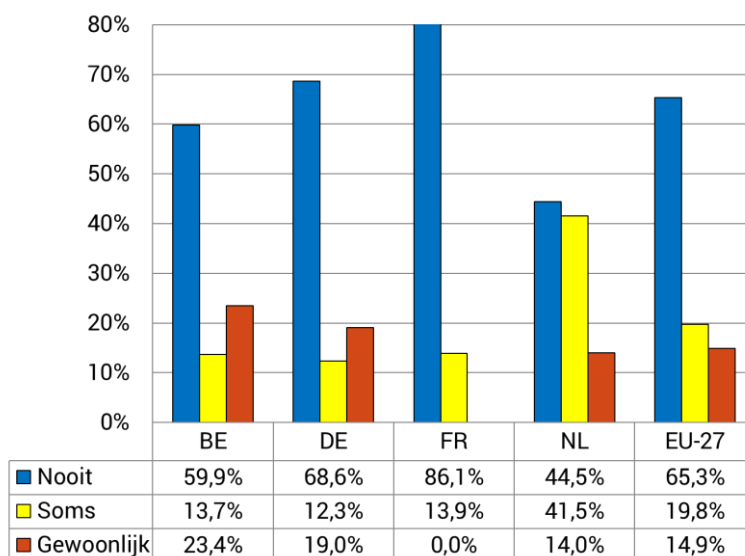
Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

¹⁶ De grotere verschillen tussen 2013 en 2014 hebben te maken met een verandering van methodologie. Vanaf 2014 worden de gegevens onderverdeeld in vier klassen: nooit, minder dan 50% van de tijd (= soms), meer dan 50% van de tijd en altijd. De laatste twee klassen hebben we opgenomen bij "gewoonlijk".

**Grafiek 3-8: Aandeel van het avondwerk in de Europese voedingsindustrieën in 2023
(NACE 10 en 11)**

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Uit een vergelijking met de buurlanden stellen we vast dat het aandeel van de werknemers die nooit 's avonds werken in 2023 het hoogst blijft in de Franse voedingsindustrie (86,1%). In België werkt 59,9% van de werknemers in de voedingsindustrie nooit 's avonds. België ligt hiermee tussen Duitsland (68,6%) en Nederland (44,5%).

We merken ook op dat de Duitse en vooral de Belgische voedingsindustrie zich onderscheiden door een hoog aandeel werknemers die verklaren gewoonlijk 's avonds te werken (resp. 19,0% en 24,2%) en dat er in Frankrijk geen werknemers zijn die gewoonlijk 's avonds werken.

In 2023 verrichtte 9,9% van de werknemers soms nachtwerk en 8,5% gewoonlijk nachtwerk. In vergelijking met 2017 ligt aandeel van de werknemers die gewoonlijk 's nachts werken lager, terwijl het aandeel van de werknemers die nooit 's nachts werken licht stijgt.

Tabel 3-6: Nachtwerk in de voedingsindustrie (NACE 10)¹⁷

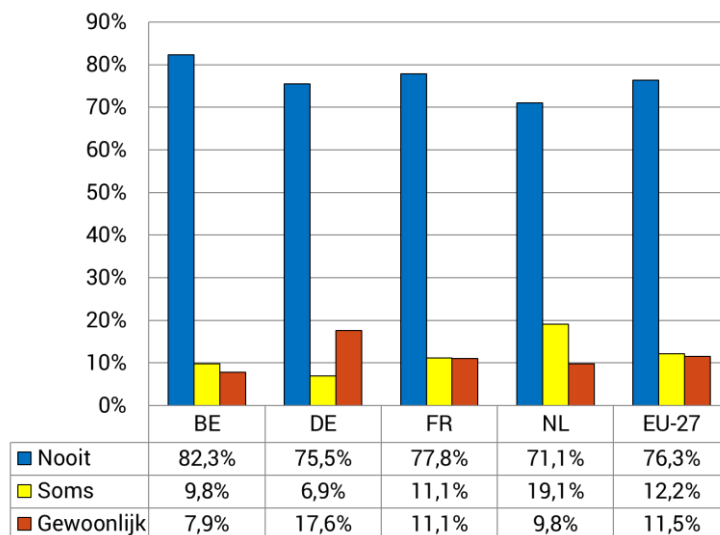
	1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mannen													
gewoonlijk	12,9%	12,2%	15,5%	15,4%	12,5%	13,7%	15,7%	13,9%	18,2%	12,5%	16,1%	16,4%	11,2%
soms	10,6%	14,6%	12,2%	13,5%	15,3%	15,1%	12,0%	12,4%	18,1%	14,2%	16,4%	8,2%	14,3%
nooit	76,6%	73,2%	72,3%	71,0%	72,3%	71,2%	72,4%	73,8%	63,7%	73,3%	67,5%	75,4%	74,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vrouwen													
gewoonlijk	1,4%	3,6%	2,2%	3,5%	3,6%	5,6%	3,5%	2,6%	5,9%	6,3%	5,8%	1,4%	3,6%
soms	0,6%	1,5%	2,9%	5,1%	3,5%	5,3%	3,8%	3,8%	2,1%	0,4%	1,1%	3,1%	1,8%
nooit	98,0%	95,0%	94,9%	91,4%	92,9%	89,1%	92,7%	93,6%	92,0%	93,4%	93,1%	95,4%	94,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Totaal													
gewoonlijk	9,2%	9,6%	10,8%	11,1%	9,6%	10,8%	11,4%	10,2%	14,2%	10,2%	11,8%	10,4%	8,5%
soms	7,4%	10,7%	8,9%	10,5%	11,3%	11,6%	9,1%	9,5%	12,9%	9,0%	10,0%	6,2%	9,9%
nooit	83,5%	79,7%	80,3%	78,4%	79,1%	77,6%	79,6%	80,3%	72,9%	80,9%	78,3%	83,4%	81,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit de onderstaande grafiek blijkt evenwel dat het aandeel van nachtarbeid in de Belgische voedingsindustrie beperkter blijft dan in de buurlanden (vnl. Duitsland). In de Belgische voedingsindustrie bedroeg in 2023 het aandeel van de werknemers die gewoonlijk 's nachts werken 7,9%, dit t.o.v. 9,8% in de Nederlandse voedingsindustrie, 17,6% in de Duitse en 11,1% in de Franse.

Grafiek 3-9: Aandeel van het nachtwerk in de Europese voedingsindustrie in 2023 (NACE 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

¹⁷ Vanaf 2014 worden de gegevens onderverdeeld in vier klassen: nooit, minder dan 50% van de tijd (= soms), meer dan 50% van de tijd en altijd. De laatste twee klassen hebben we opgenomen bij "gewoonlijk".

De ontwikkeling van het weekendwerk verloopt traag en met grote jaarschommelingen, maar is wel structureel.

In 2023 merken we een daling van het aantal personen die verklaren gewoonlijk 's zaterdags te werken (van 21,8% in 2022 naar 21,4% in 2023), maar tegelijkertijd een toename van het aantal personen die aangeven nooit zaterdags te werken (van 68,2% naar 71,5%). Er gaven minder mensen aan gewoonlijk op zondag te werken (van 13,2% naar 12,9%) en het aantal dat nooit op zondag werkt steeg ook (van 80,8% naar 82,1%).

Tabel 3-7: Zaterdagwerk in de voedingsindustrie (NACE 10)¹⁸

	1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
gewoonlijk	9,2%	11,4%	12,7%	16,1%	16,1%	19,9%	13,9%	18,7%	23,0%	22,3%	20,0%	21,8%	21,4%
soms	15,4%	13,2%	12,2%	12,5%	10,9%	9,3%	9,6%	8,4%	10,8%	8,7%	12,1%	10,0%	7,2%
nooit	75,3%	75,3%	75,1%	71,4%	73,0%	70,8%	76,5%	72,9%	66,3%	68,9%	67,9%	68,2%	71,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Tabel 3-8: Zondagwerk in de voedingsindustrie (NACE 10)

	1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
gewoonlijk	4,7%	5,7%	6,8%	10,9%	12,1%	13,6%	12,4%	11,3%	17,5%	17,4%	15,1%	13,2%	12,9%
soms	8,8%	8,1%	7,0%	6,6%	6,5%	5,6%	8,1%	7,9%	7,4%	7,3%	8,3%	6,1%	5,0%
nooit	86,5%	86,2%	86,2%	82,6%	81,5%	80,9%	79,5%	80,8%	75,1%	75,4%	76,6%	80,8%	82,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

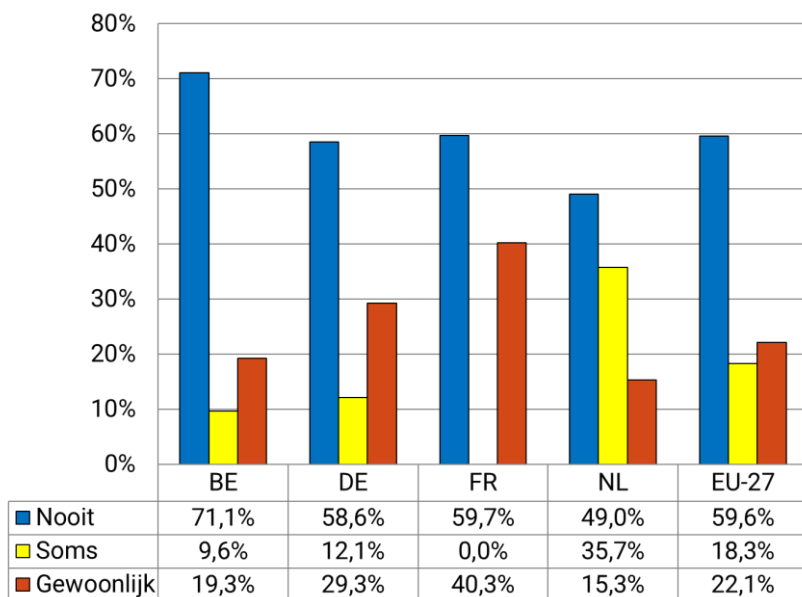
Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingsmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

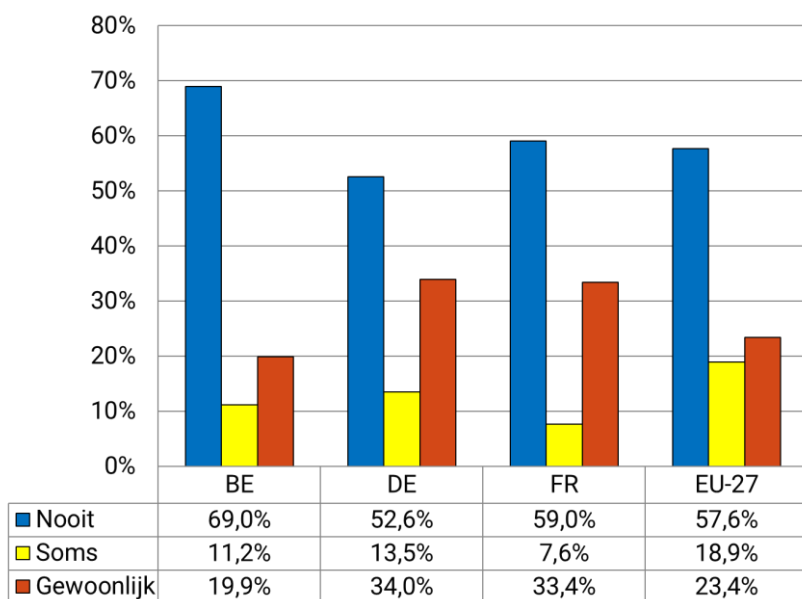
Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Uit de onderstaande grafieken blijkt dat zaterdagwerk in de Belgische voedingsindustrie minder verspreid is dan bij haar Duitse, Franse of Nederlandse sectorgenoten. In 2023 zien we dat het zaterdagwerk overal afneemt. Op vlak van zondagwerk ligt België meer in lijn met Duitsland. Het aandeel van werknemers die gewoonlijk op zondag werken (11,9%) verschilt niet veel van Duitsland (11,7%) en het EU-gemiddelde (10,8%), maar het aandeel van werknemers die soms op zondag werken is hoger voor het EU-gemiddelde (10,4%) dan België (3,8%) en Duitsland (5,0%).

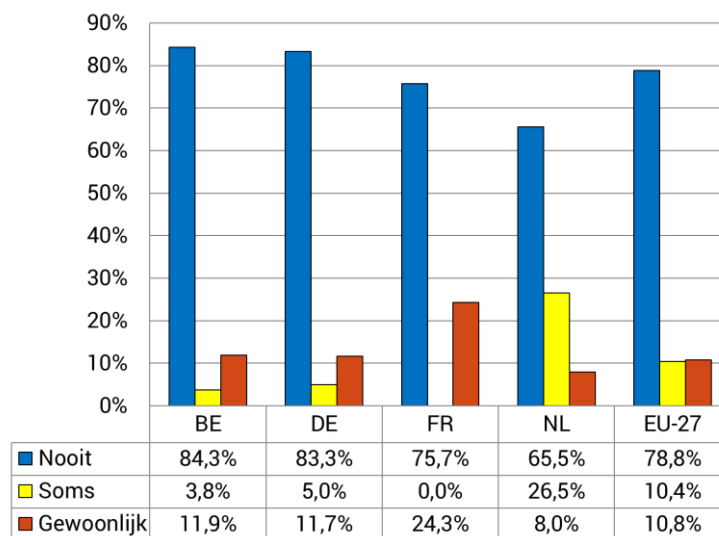
¹⁸ Vanaf 2014 worden de gegevens onderverdeeld in vier klassen: nooit, minder dan 50% van de tijd (= soms), meer dan 50% van de tijd en altijd. De laatste twee klassen hebben we opgenomen bij "gewoonlijk".

Grafiek 3-10: Aandeel van het zaterdagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2021

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Grafiek 3-11: Aandeel van het zaterdagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2023

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Grafiek 3-12: Aandeel van het zondagwerk in de Europese voedingsindustrie in 2023

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Eurostat)

Gewoonlijk thuiswerken is in 2023 in vergelijking met 2021 en 2022 sterk afgenomen, maar ligt meer in lijn met de jaren voordien. Het aandeel werknemers dat soms telewerkt is dan weer licht gestegen. De stijging in het gewoonlijk thuiswerken vond voornamelijk plaats in 2020 en 2021. Vermoedelijk heeft er sinds 2021 een verschuiving plaatsgevonden van het aandeel telewerkers die gewoonlijk telewerken naar de groep telewerkers die soms telewerken. De aandelen schommelen nogal in de tijd.

Tabel 3-9: Thuiswerk in de voedingsindustrie (NACE 10)

	1997	2000	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
gewoonlijk	0,6%	1,7%	1,6%	3,2%	1,4%	1,3%	2,2%	2,1%	1,5%	4,5%	11,3%	7,7%	3,7%
soms	2,1%	2,5%	3,7%	4,4%	7,3%	6,3%	7,4%	8,8%	8,9%	4,0%	7,4%	8,1%	8,7%
nooit	97,3%	95,9%	94,8%	92,4%	91,3%	92,5%	90,4%	89,1%	89,6%	91,4%	81,3%	84,3%	87,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

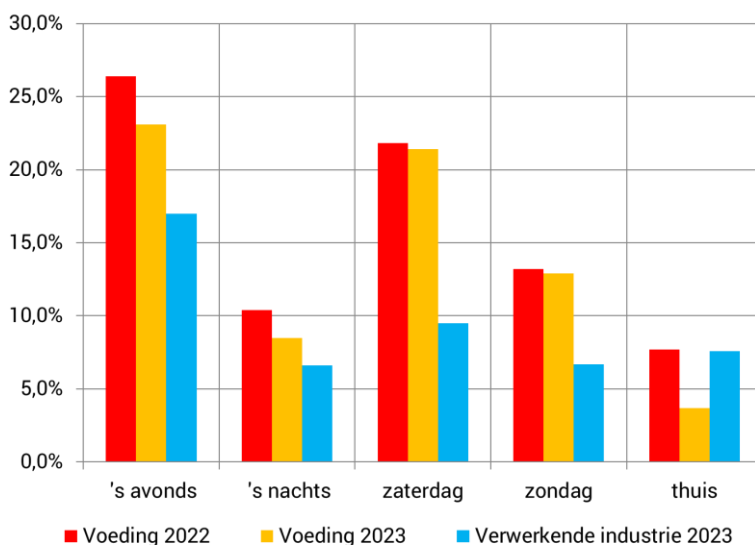
Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingenmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

Tot slot hebben we de situatie in de voedingsindustrie vergeleken met de gemiddelde situatie in de hele Belgische verwerkende industrie. Bijna alle vormen van atypische arbeid komen duidelijk sterker voor in de voedingsindustrie dan in de gehele industrie. Het verschil is het kleinst voor het nachtwerk. Alleen het thuiswerken komt sterker voor in de gehele industrie dan in de voedingsindustrie.

Grafiek 3-13: Aandeel van de loontrekkers die gewoonlijk 's avonds, 's nachts, in het weekend of thuis werken in de voedingsindustrie en in de verwerkende industrie in 2022 en 2023 (NACE 10)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.6. Werktijdsregeling

De enquêtes naar de arbeidskrachten geven ook meer details over de werktijdsregelingen. Zo kan een onderscheid worden gemaakt tussen werknemers die “identieke”, d.w.z. “normale”, arbeidstijden hebben en zij die een bijzondere werktijdsregeling hebben (arbeid in twee, drie of vier ploegen, vrijwillige of opgelegde glijdende werktijden, gespreide werktijden e.a.).

3.6.1 Gekozen en opgelegde werktijden

In de voedingssector kan 20,4% van de werknemers zelf zijn werktijden bepalen, terwijl bij 79,6% de werkgever het uurrooster bepaalt. De meerderheid van de werknemers die zelf zijn werkrooster mogen bepalen moet dit doen binnen door de werkgever opgelegde grenzen (12,7%) en 7,7% mag zijn werktijden volledig zelf bepalen.

Het aandeel van de werknemers met “opgelegde werktijden” - d.w.z. die hun werk op een door de werkgever opgelegd uur moeten beginnen en beëindigen - bedraagt 79,6% in de voedingssector voor 2023. Het verschil tussen arbeiders en bedienden is groot. Bij de arbeiders werken in 2023 94,0% in een werkrooster van opgelegde werktijden, bij de bedienden 58,9%.

De gekozen werktijden zijn bijna niet van toepassing in de voedingssector voor de arbeiders (6,0%), terwijl 41,1% van de bedienden hierop beroep kan doen. Bij de bedienden zien we een klein verschil tussen mannen en vrouwen. Bij vrouwen heeft slechts 11,3% volledig zelfgekozen werktijden en 28,2% gekozen binnen grenzen, tegenover resp. 16,4% en 26,2% bij mannen.

Tabel 3-10: Werkrooster in 2023 (NACE 10)

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Arbeiders			
Zelf gekozen werkrooster	3,2%	4,0%	3,4%
Zelf gekozen werkrooster binnen grenzen	2,4%	3,2%	2,6%
Opgelegde werkrooster	94,4%	92,8%	94,0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%
Bedienden			
Zelf gekozen werkrooster	16,4%	11,3%	13,9%
Zelf gekozen werkrooster binnen grenzen	26,2%	28,2%	27,2%
Opgelegde werkrooster	57,4%	60,5%	58,9%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%
Arbeiders & bedienden			
Zelf gekozen werkrooster	7,4%	8,1%	7,7%
Zelf gekozen werkrooster binnen grenzen	10,2%	17,2%	12,7%
Opgelegde werkrooster	82,4%	74,8%	79,6%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Noot: De enquêtevraag was "Beslist u zelf over het begin en einde van uw werkdag", met mogelijke antwoorden "Ja, volledig", "Ja, binnen bepaalde grenzen zoals binnen een flexibele uurregeling" en "Nee, de werkgever of de organisatie beslist hierover".

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.6.2 Ploegenarbeid

Bijzondere werktijdregelingen komen bij werknemers in de voedingssector vaak voor, zeker bij de arbeiders. De belangrijkste is ploegenarbeid. Ploegenarbeid maakte in 2023 31,6% van de totale werkgelegenheid in de voedingsindustrie uit, een daling t.o.v. 2022. Een verdeling naar beroepsstatuut toont aan dat vooral arbeiders in dit stelsel werken. In 2023 werkte 48,4% van de arbeiders in ploegen, t.o.v. 7,5% van de bedienden. De breuk in de resultaten vanaf 2021 komt door een aanpassing van de vragen in de arbeidskrachtenenquête. Het aandeel van de werknemers in ploegen schommelde rond een gemiddelde van ca. 20,4% over de periode 2017 - 2020.

Tabel 3-11: Ontwikkeling van de ploegenarbeid in de voedingsindustrie (NACE 10)

		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbeiders	Mannen	32,1%	33,4%	30,7%	35,0%	25,4%	27,2%	27,0%	31,5%	32,5%	35,7%	29,2%	29,6%	48,7%	52,3%	52,4%
	Vrouwen	30,8%	34,6%	33,0%	20,0%	26,3%	27,0%	27,0%	27,4%	34,7%	30,6%	26,8%	25,8%	51,6%	45,9%	37,6%
	Totaal	31,7%	33,8%	31,3%	30,6%	25,6%	27,2%	27,0%	30,5%	33,1%	34,4%	28,6%	28,6%	49,8%	50,3%	48,4%
Bedienden	Mannen	4,9%	8,3%	5,0%	8,1%	5,8%	7,5%	6,0%	7,6%	4,9%	7,1%	6,3%	3,1%	24,3%	13,1%	5,9%
	Vrouwen	1,8%	5,8%	0,8%	6,1%	2,0%	2,4%	2,0%	2,7%	1,6%	1,0%	3,2%	2,8%	9,9%	3,3%	9,1%
	Totaal	3,5%	7,1%	2,9%	7,0%	3,9%	4,8%	4,0%	4,9%	3,3%	4,5%	4,7%	2,9%	16,4%	7,8%	7,5%
Totaal	Mannen	24,7%	26,3%	24,4%	28,4%	20,2%	22,2%	21,0%	25,8%	23,8%	26,8%	22,7%	21,3%	42,2%	42,9%	37,3%
	Vrouwen	17,8%	22,2%	16,7%	13,4%	13,8%	13,7%	15,0%	14,1%	15,8%	16,0%	11,4%	13,1%	33,4%	26,6%	21,7%
	Totaal	22,3%	24,8%	21,9%	22,8%	18,0%	19,3%	20,0%	21,7%	21,0%	23,2%	19,0%	18,4%	38,4%	36,6%	31,6%

Noot: a) De enquête naar de arbeidskrachten werd in 2017 grondig hervormd. Zo wordt vanaf 2017 met een roterend panel gewerkt, worden verschillende dataverzamelingenmodi gebruikt en werd de weegmethode herzien. Dit zorgt voor een breuk in de resultaten, waardoor de cijfers volgens de oude methode niet meer vergelijkbaar zijn met deze volgens de nieuwe methode.

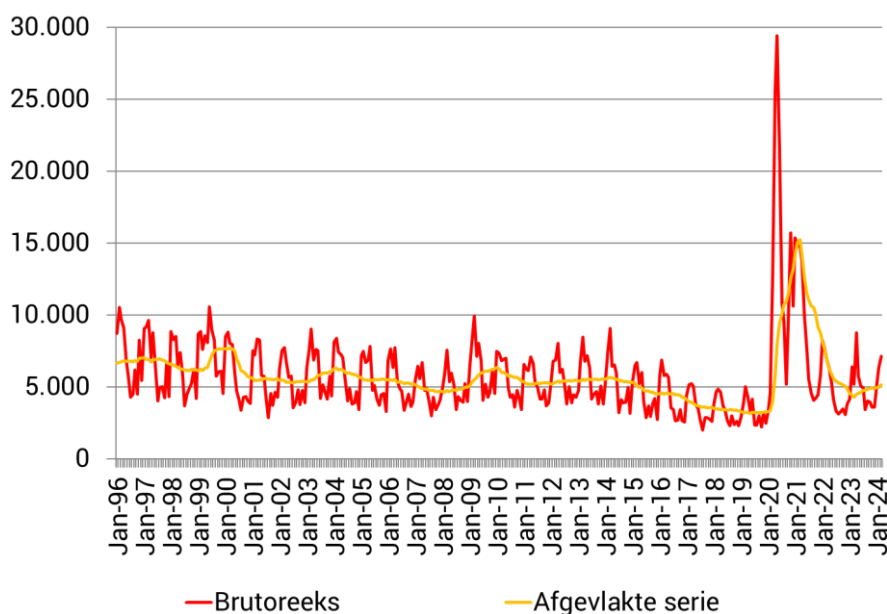
b) Breuk in de resultaten in 2021 omwille van de herziening van de vragenlijst en de wijziging van de IAB-definities van werkloosheid en werkgelegenheid.

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquêtes naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

3.7. Tijdelijke werkloosheid

In maart 2024 bedroeg het aantal tijdelijk werklozen in de voedingssector 7.105 (5.135 na afvlakking¹⁹). In 2023 was de tijdelijke werkloosheid voor bijna 94% van economische aard, overmacht was de tweede belangrijke factor. De andere factoren zijn slecht weer, de “crisisschorsing bedienden”, de collectieve sluitingen, technische ongevallen, stakingen of lock-outs.

Grafiek 3-15: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen

Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken na controle van de tijdelijke werkloosheid van de RVA

De evolutie van de tijdelijke werkloosheid liep parallel met een aantal evenementen: de schok van de dioxinecrisis (mei 1999), de financiële crisis van 2008 - 2009 en de coronacrisis in 2020-2021 resulteerden in een stevige stijging van de tijdelijke werkloosheid (meer dan 15.000 werknemers in maart 2021). Voor de COVID-crisis was er een geleidelijke daling die net boven de 3.000 werknemers leek te stabiliseren. Vanaf april 2021 begon het aantal tijdelijk werklozen te dalen. Sinds maart 2023 is er terug sprake van een lichte stijging tot een niveau boven dat van voor de coronacrisis. Er zijn dus toch nog meer tijdelijk werklozen dan voor de coronacrisis. Uit de bovenstaande grafiek (bruto-gegevens) blijkt ook dat de omvang van de tijdelijke werkloosheid in de voedingsindustrie, wegens de aard van de activiteiten van de sector, sterk wordt beïnvloed door seizoenfactoren.

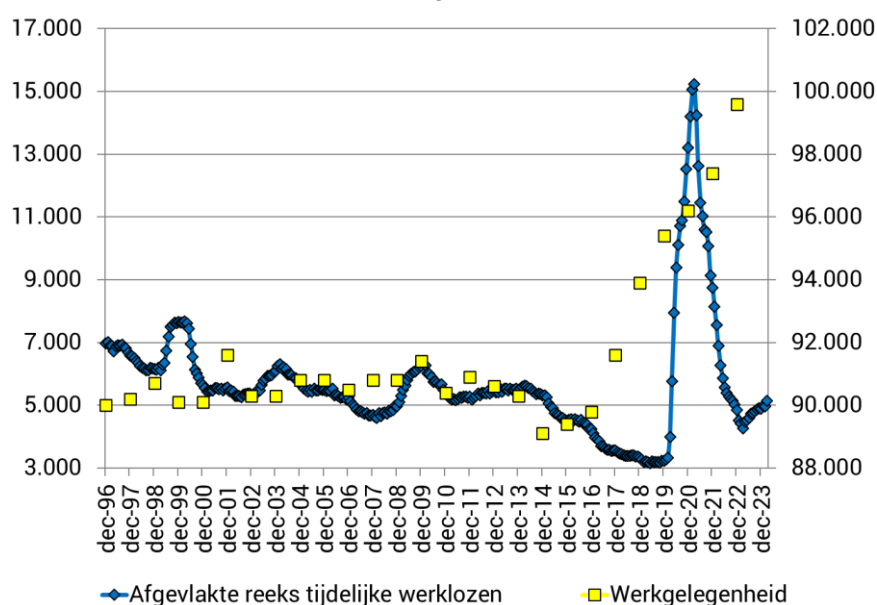
De voedingssector is zeer gevoelig voor crisissen, die verschillende oorzaken kunnen hebben²⁰. Het systeem van tijdelijke werkloosheid heeft ertoe bijgedragen dat het aantal ontslagen in tijden van crisis beperkt bleef en dat de werkgelegenheid op peil bleef. Dit flexibel

¹⁹ Dit is een methode waarbij er over een periode van twaalf maanden het gemiddelde wordt berekend om uitschieters te neutraliseren.

²⁰ Zie communicatie aan de partijvoorzitters.

systeem blijkt in tijden van crisis alvast een “win-wininstrument” te zijn. Het stelt de jobs van werknemers bij laagconjunctuur veilig en biedt de werkgever de mogelijkheid de kennis en ervaring van zijn werknemers binnen zijn onderneming te houden. Tijdens de coronacrisis heeft de tijdelijke werkloosheid ervoor gezorgd dat er geen ontslagen vielen, de voedingsbedrijven hebben over deze periode zelf 2.000 extra werknemers aangeworven. Ook tijdens de energiecrisis als gevolg van de oorlog in Oekraïne bleef het aantal tijdelijk werklozen stabiel en werden er meer dan 2.000 werknemers aangeworven (cfr. Supra)⁶. Ondanks dat de sector zo gevoelig is voor inflatoire druk, zien we dat de werkgelegenheid licht stijgt.

Grafiek 3-16: Ontwikkeling van het aantal tijdelijke werklozen en het aantal werknemers in de voedingssector

Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken van de RVA en INR

3.8. Effectief werkenden

Om een beeld te krijgen van het aantal mensen dat effectief aan het werk is in de voedingssector, moet het aantal uitzendkrachten opgeteld worden bij het werkgelegenheidscijfer. Om een analyse voor het jaar 2023 te kunnen uitvoeren, werden de gecentraliseerde werkgelegenheidscijfers gebruikt. Vervolgens moet dit aantal verminderd worden met het aantal tijdelijk werklozen.

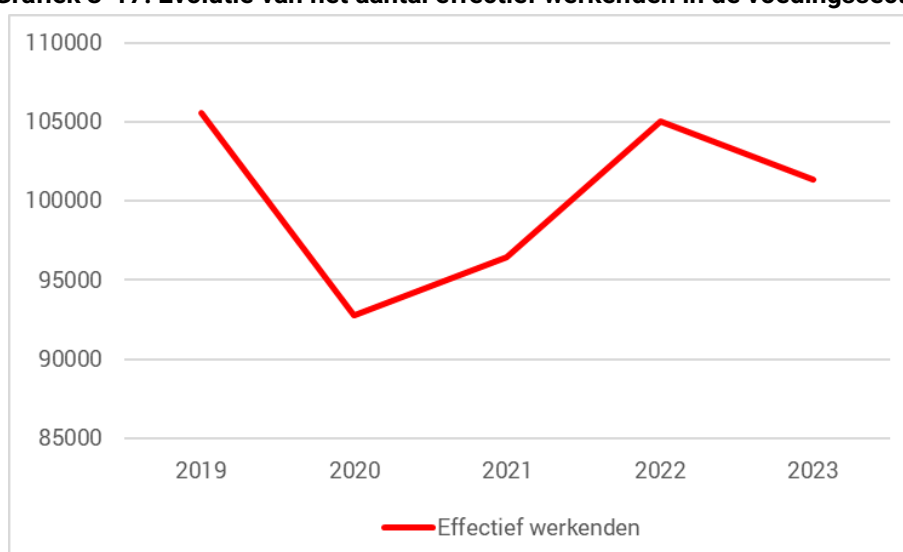
Tabel 3-12: Berekening van het aantal effectief werkenden in de voedingssector

	2019	2020	2021	2022	2023
Werkgelegenheid	96215	97220	99382	101337	102037
Uitzendarbeid	12573	8793	5802	8583	4223
Tijdelijke werkloosheid	3241	13210	8742	4858	4885
Effectief werkenden	105547	92803	96442	105062	101375

Bron: secretariaat CRB op basis van de statistieken van de RVA, de gecentraliseerde werkgelegenheidsstatistieken van de RSZ en de enquêtes naar arbeidskrachten (Statistics Belgium)

In de onderstaande grafiek zien we dat in 2019 het aantal effectief werkenden op het hoogste peil in de laatste vijf jaar stond. Er waren veel uitzendkrachten aan het werk en het aantal tijdelijk werklozen was relatief laag. De COVID-crisis in 2020 heeft voor een grote afname van de effectieve werkgelegenheid gezorgd, vooral door de sterke stijging in de tijdelijke werkloosheid. Vervolgens daalde het aantal tijdelijk werklozen terug in 2021 en 2022 en kwam de effectieve werkgelegenheid weer op het niveau van voor de crisis. Hoewel de werkgelegenheid met 700 werknemers is toegenomen, tonen de cijfers aan dat het aantal effectief werkenden tussen 2022 en 2023 met bijna 3700 mensen is afgenomen. De halvering van het aantal uitzendkrachten is hiervan de oorzaak, want het aantal tijdelijk werklozen in 2023 is quasi gelijk gebleven met 2022. In tegenstelling tot de toename in contractuele activiteit, is het aantal effectief werkenden in de voedingssector dus afgenomen in 2023.

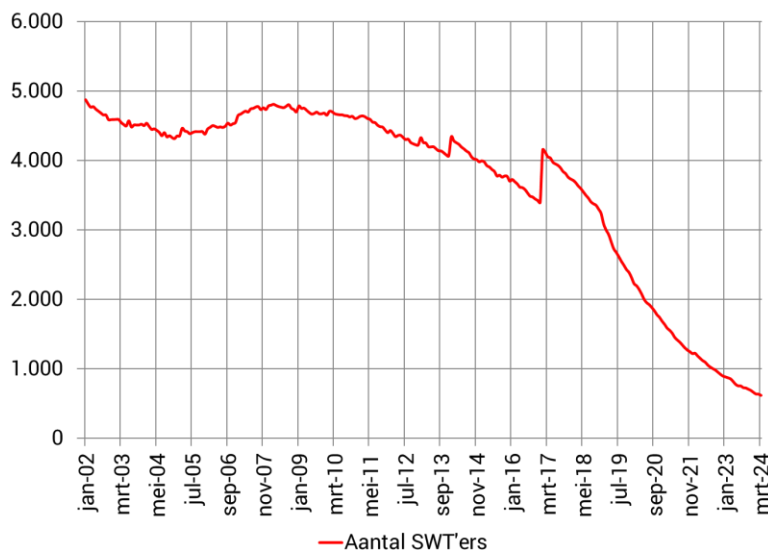
Grafiek 3-17: Evolutie van het aantal effectief werkenden in de voedingssector

Bron: secretariaat CRB

3.9. Stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag²¹

Grafiek 3-18: SWT'ers in de voedingssector (NACE 10 en 11)

Noot: Vanaf 2017 wordt het KBO-nummer en de werkgeversdatabank als bron gebruikt voor de berekening van de werkloosheid met bedrijfstoeslag. Vóór 2017 werd de NACE-code manueel ingegeven door de werkloosheidsbureaus. De nieuwe berekeningswijze is correcter dan de voorgaande, maar zorgt voor een breuk met de cijfers van het verleden.

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

De bovenstaande grafiek toont de maandelijkse ontwikkeling aan van het aantal SWT'ers (de vroegere bruggepensioneerden) in de voedingsindustrie voor de periodes 2002 - 2016 en 2017 - 2024.

Het aantal SWT'ers daalde reeds in de periode 2002 - 2004 om daarna terug te stijgen tussen 2004 en 2008. Deze stijging wordt voornamelijk verklaard door de geleidelijke overgang van de wettelijke pensioenleeftijd voor vrouwen van 60 naar 65 jaar. Hierdoor blijven vrouwen langer in het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag en stijgt het aantal SWT'ers.

Van het laatste kwartaal van 2008 tot december 2016 daalde het aantal SWT'ers vrijwel ononderbroken tot 3.398 personen (een daling van 28%).

In de periode 2009 - 2016 is deze daling het resultaat van twee uiteenlopende tendensen: enerzijds een sterke daling van het aantal mannelijke SWT'ers en anderzijds een stijging van het aantal vrouwelijke SWT'ers. In 2016 was er een daling voor mannen en vrouwen, doch deze is sterker voor de mannelijke werknemers²².

²¹ Het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT) is sinds 1 januari 2012 de nieuwe naam voor 'brugpensioen'. Het is een stelsel waarin oudere werknemers in geval van ontslag een werkloosheidsuitkering krijgen met daar bovenop een toeslag die wordt betaald door de vroegere werkgever.

²² De uitvoering van het Generatiepact en de hervormingen van de regering Di Rupo zijn vermoedelijk niet vreemd aan deze dalingen. In dit kader werd de leeftijd waarop men met SWT kan vertrekken, opgetrokken tot 60 jaar. De loopbaanvoorwaarden werden geleidelijk aan opgetrokken van 30 jaar voor de mannen en 26 jaar voor de vrouwen in 2008 tot 35 jaar voor de mannen en 28 jaar voor de vrouwen in 2012. Deze algemene regeling op basis van cao

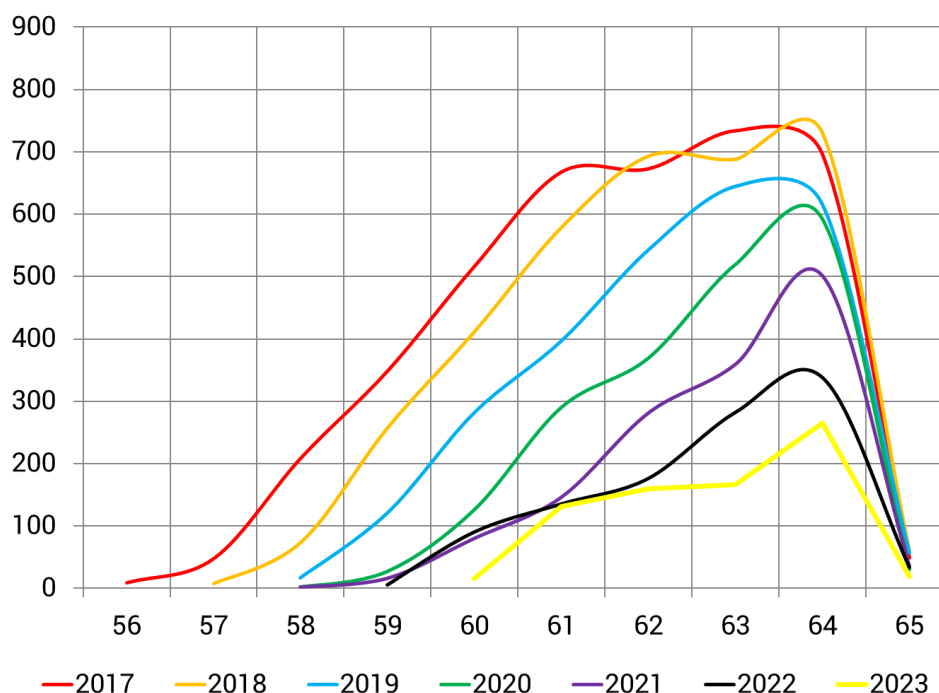
In januari 2017 nam het aantal SWT'ers bruusk toe met 759 eenheden. Deze breuk met de cijfers van het verleden vindt zijn oorsprong in een nieuwe correctere berekeningswijze. Vanaf 2017 wordt het KBO-nummer en de werkgeversdatabank als bron gebruikt voor de berekening van de werkloosheid met bedrijfstoeslag. Vóór 2017 werd de NACE-code nog manueel ingegeven door de werkloosheidsbureaus.

Van januari 2017 tot maart 2024 liep het aantal SWT'ers ononderbroken achteruit van 4.157 naar 622 personen.

In de onderstaande grafieken hebben we de uitsplitsing van de SWT'ers volgens leeftijd voor de periode 2017 - 2024 met elkaar vergeleken. De verdere verschuiving van de curve naar rechts alsook de krimpende oppervlakte eronder illustreren de daling van het aantal SWT'ers.

1715 werd vanaf 2015 nog verstrengd door de huidige regering. De leeftijd werd opgetrokken tot 62 jaar en de loopbaanvoorwaarde voor mannen tot 40 jaar. Voor vrouwen zal de loopbaanvoorwaarde geleidelijk aan verhoogd worden, van 31 jaar in 2015 tot 40 jaar in 2024 (36 jaar in 2020 en 37 jaar in 2021). Naast het algemeen stelsel op basis van cao 17, bestaan er ook regelingen op basis van sectorale- en ondernemings-cao's, die ook geleidelijk aan werden verstrengd. Voor de regeling waarbij iemand met een lange loopbaan al vanaf 58 jaar met SWT kan vertrekken, was de loopbaanvoorwaarde in 2008 35 jaar voor mannen en 30 jaar voor vrouwen. In 2012 werd de loopbaanvoorwaarde opgetrokken tot 38 jaar voor mannen en 35 jaar voor vrouwen. Sinds begin 2015 is de regeling vanaf 58 jaar met lange loopbaan afgeschaft. Bij de regeling voor "zeer" lange loopbaan, wat wil zeggen een beroepsverleden van minstens 40 jaar, werd de leeftijd waarop men met SWT kan vertrekken in 2015 verhoogd van 56 naar 58 jaar, in 2018 naar 59 jaar en vanaf 1 juli 2021 verder naar 60 jaar. Ook personen die een zwaar beroep uitoefenen, konden tot en met 2017 vanaf 58 jaar met SWT vertrekken, in 2018 werd dit verhoogd naar vanaf 59 jaar en in juli 2021 vanaf 60 jaar. Hierbij geldt de voorwaarde dat ze een beroepsverleden hebben van 35 jaar, waarvan ofwel minstens 5 jaar zwaar werk in de laatste 10 jaar, ofwel minstens 7 jaar zwaar werk in de laatste 15 jaar. Deze regeling bleef ongewijzigd. Personen met een beroepsverleden van 33 jaar waarvan minstens 20 jaar nachtarbeid, konden tot en met 2014 ook vanaf 56 jaar met SWT vertrekken. In 2015 werd de leeftijd opgetrokken tot 58 jaar, in 2018 tot 59 jaar en vanaf juli 2021 tot 60 jaar. Deze leeftijden om toegang te krijgen tot het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag zijn ook van toepassing in de voedingssector, zowel voor de arbeiders (PC 118) als voor de bedienden (PC 220).

Grafiek 3-19: Uitsplitsing van het aantal SWT'ers naar leeftijd (NACE 10 en 11), (referentiemaand juni)

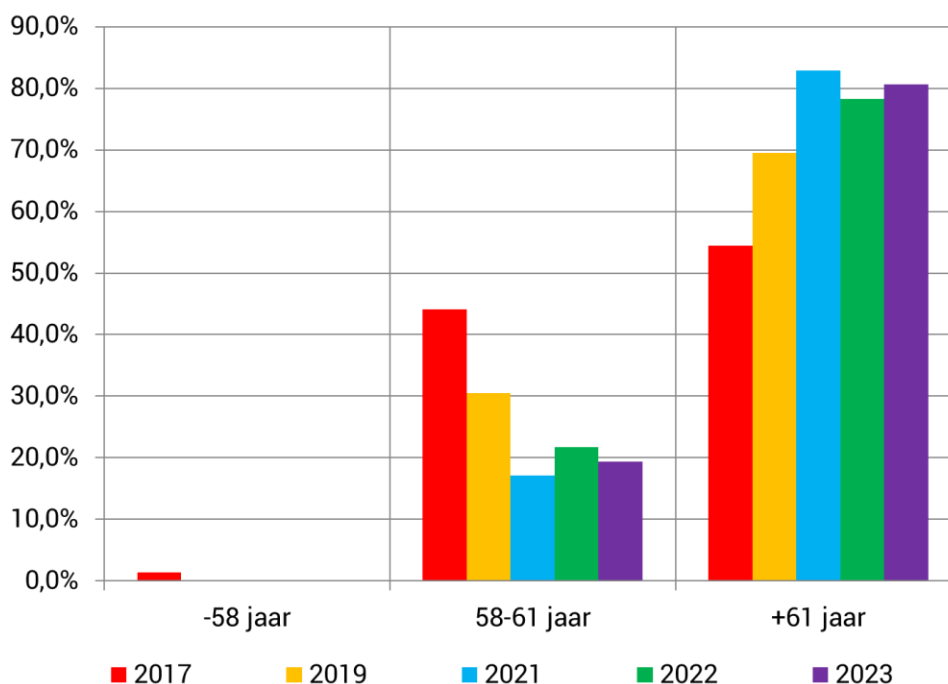

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

Bij de 61-, 62- en 64-jarigen stijgt het aantal SWT'ers. Het aandeel van de groep 58- tot 61-jarigen is terug gedaald in 2023 (19,0% tegenover 21,7% in 2022). Het aandeel van de groep SWT'ers ouder dan 61 jaar is dan weer toegenomen in 2023 (81,0% tegenover 78,3% in 2022).

Uit onderstaande grafiek blijkt dat het aantal SWT'ers jonger dan 59 jaar sinds 2022 verdwijnt conform de doelstellingen van het Generatiepact. Sinds 2022 worden er ook geen SWT'ers onder de 60 jaar meer toegelaten, door de verhoging van de minimumleeftijd van 59 naar 60 jaar voor mensen met een "zeer" lange loopbaan of in een zwaar beroep.

Grafiek 3-20: Uitsplitsing van het aantal SWT'ers naar leeftijdscategorie (NACE 10 en 11), (referentiemaand juni)

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

3.9 Loopbaanonderbrekingen en tijdskredieten

Loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn “stelsels” die werknemers de mogelijkheid bieden om hun beroepsloopbaan te verminderen of volledig of gedeeltelijk te onderbreken. Sedert 1 januari 2002 is de loopbaanonderbreking in de privésector vervangen door het “tijdskrediet”.

Tijdens de periode van schorsing van de arbeidsovereenkomst of vermindering van de prestaties krijgen de werknemers die tijdskrediet opnemen geen loon, maar als compensatie krijgen zij een maandelijkse uitkering van de RVA. De toegekende uitkering is afhankelijk van de aard van de loopbaanonderbreking (volledig, halftijds...) en het arbeidsstelsel (voltijds of halftijds)²³.

²³ Er zijn meerdere regimes en uitzonderingen. De twee belangrijkste formules zijn:

1) Tijdskrediet algemeen stelsel met of zonder motief. Tijdskrediet met motief kan men nemen voor situaties zoals ouderschapsverlof, verlof om palliatieve zorgen te verlenen en verlof voor medische bijstand. Voor deze vormen van tijdskrediet betaalt de RVA vanaf 1 januari 2015 wel nog onderbrekingsuitkeringen. Aangezien er in 2002 een wijziging plaatsvond, ziet men sinds 2003 dan ook systematisch het aantal tijdskredieten toenemen en het aantal loopbaanonderbrekingen afnemen. In 2012 zijn de meeste vormen van loopbaanonderbreking quasi uitgedoofd. Vanaf april 2017 werd het gelimiteerd tot 6 mogelijke motieven (zorg voor eigen kind onder 8 jaar, palliatieve zorg, zwaar ziek familielid, zorg eigen gehandicapt kind onder 21 jaar, bijstand of zorg verlenen aan zwaar ziek minderjarig kind uit eigen gezin of erkende opleiding volgen) Tot eind 2014 konden werknemers met minstens 5 jaar loopbaanverleden als loontrekkende waarvan minstens 2 jaar anciënniteit bij de werkgever aanspraak maken op een uitkering voor 1 jaar:

- ofwel gedurende maximum 12 maanden volledige onderbreking;
- ofwel gedurende maximum 24 maanden halftijdse vermindering;

Het jaarverslag 2023 van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening spreekt niet van ingrijpende veranderingen in deze materie (dit was ook zo voor de jaarverslagen 2016, 2017, 2018, 2019, 2020 en 2021)^{24,25,26}.

De RVA noteert in 2023 gemiddeld 5728 personen in de voedingssector die kiezen voor één of andere formule van aanpassing van de werktijden, d.i. een stijging van 54% t.o.v. het gemiddelde van 2003. Het hoogste aantal personen in een formule van aanpassing van de werktijden werd bereikt in 2015, sinds dan is er een vermindering, al zien we in 2023 een kleine stijging. De belangrijkste factor hier is de deeltijdse onderbreking, de grootste categorie (59% in 2023 en 74% in 2003). We zien bij de deeltijdse onderbreking dezelfde evolutie, een stijging tot 2015 en vervolgens een continue daling, met ook hier een lichte stijging in 2023. Dit is het gevolg van de wijziging van het tijdskrediet stelsel in 2015, waardoor werknemers die tijdskrediet zonder motief opnemen geen recht meer hebben op een uitkering, en de afschaffing van het tijdskrediet zonder motief stelsel in 2017²⁷.

Voor 2023 maken de themaverloven (ouderschapsverlof, palliatief verlof en verlof voor medische bijstand) 39% uit, tegenover slechts 15% in 2003 (een toename met 311% t.o.v. 2003).

Het aandeel van de deeltijdse onderbrekingen bleef hetzelfde als in 2021 (59%).

-
- ofwel gedurende maximum 60 maanden vermindering met 1/5;
 - ofwel een combinatie van deze stelsels tot een voltijds equivalent van 12 maanden.

Echter, vanaf 1 januari 2015 hebben werknemers die niet-gemotiveerd tijdskrediet opnemen geen recht meer op een uitkering. Het recht op verlof blijft voorlopig wel bestaan (zolang cao 10316 niet wordt aangepast). Op 1 april 2017 is het tijdskrediet zonder motief stelsel afgeschaft.

2) Specifiek tijdskrediet voor oudere werknemers = Landingsbanen: in uitvoering van het regeerakkoord van 1 september 2012 werden de voorwaarden voor de landingsbanen (arbeidsprestaties met 1/5de of 1/2de verminderen en van een uitkering genieten) aangescherpt. De leeftijd om een landingsbaan op te nemen werd verhoogd van 50 jaar naar 55 jaar en de loopbaanvoorwaarde van 20 naar 25 jaar. Sinds 1 januari 2015 is de leeftijd waarop men recht heeft op een uitkering weer opgetrokken. De werknemer moet 60 jaar zijn met een loopbaan van minimum 25 jaar en minstens 2 jaar anciënniteit bij de werkgever. Een werknemer heeft wel nog het recht om vanaf 55 jaar een landingsbaan op te nemen, maar dan zonder uitkering en zonder pensioengelijkstelling. Er bestaat wel een uitzondering voor werknemers in zware beroepen. Tot 2014 hadden zij vanaf 50 jaar het recht op een uitkering bij een landingsbaan, sinds 1 januari 2015 is deze leeftijd opgetrokken tot 55 jaar.

²⁴ Jaarverslag RVA 2023 | De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

²⁵ Sinds 1 januari 2016 zijn het de VDAB (voor het Vlaams Gewest), de FOREM (voor het Waals Gewest) en de ADG (voor de Duitstalige Gemeenschap), en niet langer de RVA, die de beschikbaarheid van de werklozen van hun ambtsgebied controleren. Die controle wordt uitgevoerd in naleving van de bepalingen van het federaal normatief kader.

²⁶ Jaarverslag RVA 2022 | De Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

²⁷ Sinds 2015 ontvangen de werknemers die niet-gemotiveerd tijdskrediet opnemen geen uitkering meer, mogelijk heeft dit het aantal werknemers die voor tijdskrediet opteren doen dalen.

Tabel 3-13: Aanpassing van de arbeidstijd in de voedingsindustrie (met uitkering) (NACE 10 en 11)

	Loopbaanonderbreking*		ouderschapsverlof, palliatieve zorgen en medische bijstand	Tijdskrediet		Totaal
	volledige onderbreking	vermindering van prestaties		volledige onderbreking	vermindering van prestaties	
2003	5	1.031	546	412	1.718	3.711
2004	2	740	637	397	2.368	4.143
2005	0	497	717	388	2.968	4.571
2006	1	273	793	374	3.423	4.864
2007	2	161	857	335	3.706	5.060
2008	1	111	903	310	3.981	5.306
2009	2	82	1.097	285	4.183	5.648
2010	1	64	1.283	236	4.292	5.876
2011	1	46	1.290	222	4.505	6.064
2012	1	37	1.260	179	4.462	5.938
2013	1	29	1.311	158	4.266	5.764
2014	1	23	1.411	130	4.249	5.814
2015	0	15	1.369	99	4.585	6.069
2016	0	5	1.526	71	4.292	5.895
2017	0	3	1.616	76	3.976	5.670
2018	0	2	1.656	95	3.760	5.512
2019	0	1	1.814	82	3.681	5.578
2020	0	1	2.106	71	3.356	5.534
2021	0	1	2.140	87	3.190	5.419
2022	0	1	2111	86	3200	5398
2023	0	1	2244	86	3398	5728

	volledige onderbreking	deeltijdse onderbreking	ouderschapsverlof, palliatieve zorgen en medische bijstand	Totaal
2003	417	2.749	546	3.711
2023	86	3.398	2.244	5.728
2023 t.o.v. 2003	-79%	24%	311%	54%
Aandeel 2003	11%	74%	15%	100%
Aandeel 2023	2%	59%	39%	100%

Noot: *Sinds 1 januari 2002 is de loopbaanonderbreking in de privésector vervangen door het tijdskrediet.

Bron: secretariaat CRB op basis van RVA-gegevens

4. Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie

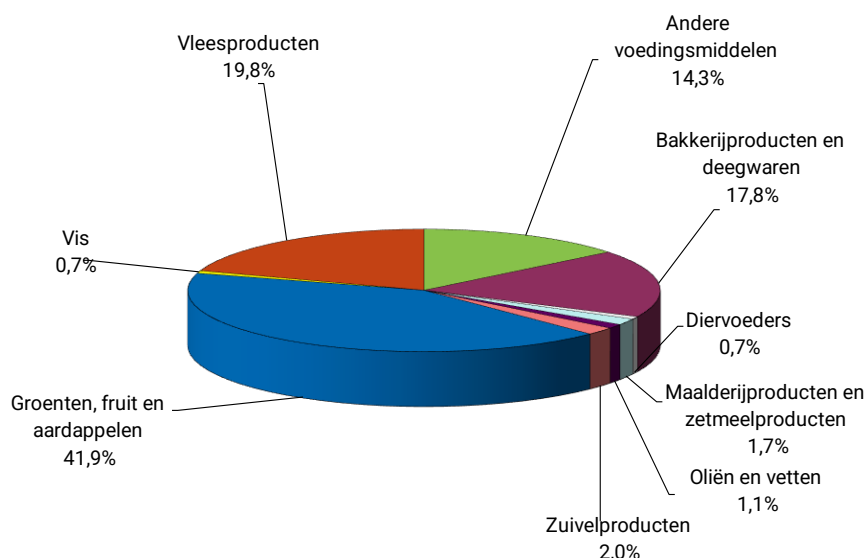
4.1. Grenswerknemers

Het aantal grenswerknemers in de voedingsindustrie is tot 2022 blijven toenemen en in 2023 licht gedaald. Hun aantal is in het 4de kwartaal van 2023 met 128% gestegen (tot 7.935) t.o.v. 2004. Er zijn 59 werknemers minder dan in 2022 (- 0,7%). Deze evoluties duiden deels op de moeilijkheidsgraad om geschoold personeel te vinden op bepaalde lokale markten.

Tabel 4-1: Ontwikkeling van het aantal grenswerknemers tijdens de afgelopen jaren in de voedingsindustrie (NACE 10+11)

	Arbeiders	Arbeidsters	Totaal arbeiders	Bedienden (M)	Bedienden (V)	Totaal bedienden	Aantal grenswerknemers
2004	2.612	560	3.172	176	133	309	3.481
2005	2.676	601	3.277	177	129	306	3.583
2006	2.825	714	3.539	188	136	324	3.863
2007	2.888	785	3.673	187	139	326	3.999
2008	3.051	808	3.859	197	152	349	4.208
2009	3.278	879	4.157	221	178	399	4.556
2010	3.249	908	4.157	227	196	423	4.580
2011	3.359	971	4.330	245	195	440	4.770
2012	3.579	1.044	4.623	267	209	476	5.099
2013	3.727	1.041	4.768	280	209	489	5.257
2014	3.780	1.082	4.862	297	225	522	5.384
2015	3.800	1.094	4.894	341	250	591	5.485
2016	4.055	1.167	5.222	356	260	616	5.838
2017	4.390	1.253	5.643	393	277	670	6.313
2018	4.581	1.385	5.966	392	274	666	6.632
2019	4.758	1.433	6.191	413	287	700	6.891
2020	4.783	1.468	6.251	446	291	737	6.988
2021	5.054	1.566	6.620	471	316	787	7.407
2022	5.369	1.827	7.196	486	312	798	7.994
2023	5.344	1.758	7.102	509	324	833	7.935
2023/2004	105%	214%	124%	189%	144%	170%	128%

Bron: secretariaat CRB op basis van RSZ-statistieken

Grafiek 4-1: Subsectoren met grenswerknemers in 2023 (NACE 10)

Bron: secretariaat CRB op basis van RSZ-statistieken

Een blik op de subsectoren, in grafiek 4-1, leert ons dat grenswerknemers vooral aanwezig zijn in de subsector verwerking van 'groenten en fruit en aardappelen' (41,9%), verwerking van 'vleesproducten' (19,8%), de 'bakkerijproducten en deegwaren' (17,8%) en de 'overige voedingsindustrieën' (14,3%). Deze laatste omvat de tweede verwerking, d.w.z. de industrieën die producten maken die niet direct voor de eindverbruiker zijn bestemd.

Van alle grenswerknemers is 91,8% afkomstig uit Frankrijk, 4,1% van de grenswerknemers uit Nederland, de andere landen zijn goed voor 4,1%. De voedingssector ervaart problemen om bepaalde werknemers aan te trekken (geschoolde bakkers, geschoolde vleesverwerkers en medewerkers in 'groenten- en fruitverwerking en aardappelen') op de Vlaamse arbeidsmarkt. Meer bepaald doet zich dit voor in West-Vlaanderen, vandaar de grensarbeid vanuit Frankrijk.

Als we kijken naar de populairste subsectoren per herkomstland, dan zien we dat voor ongeveer elk herkomstland de uitzendkrachten het vaakst in de vleesindustrie terecht komen. Alleen bij de grenswerkers uit Frankrijk is de aardappelsector het populairst en komt de bakkerijsector op een tweede plaats. We zien dan ook dat bijna al de grenswerknemers in de aardappel sector uit Frankrijk komen. Verder werken veel uitzendkrachten ook in de subsectoren 'bakkerijen en banketbakkerijen' en 'groenten en fruit'.

De meeste uitzendkrachten werken in Vlaanderen (50,7%), tegenover 47,6% in Wallonië en slechts 1,7% in Brussel. Als men dit vergelijkt met de populatie van de regio's dan zien we dat er per capita relatief veel uitzendkrachten in Wallonië werken en relatief weinig in Brussel. In de 'aardappelen' subsector werken meer arbeidskrachten in Wallonië (59,4%) dan in Vlaanderen (40,6%). Vlaanderen domineert daartegenover wel in de vleessector (71,5% in

Vlaanderen tegenover 17,4% in Wallonië) en de verwerking van 'groenten en fruit' (excl. aardappelen) (92,3% in Vlaanderen tegenover slechts 7,7% in Wallonië).²⁸

Tabel 4-2: Thuisland van de grenswerknemers in 2023-4 (NACE 10)

Landen	Arbeider			Bediende			Totaal
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	
Frankrijk	4.883	1.627	6.510	382	247	629	7.139
Nederland	153	60	213	64	43	107	320
Andere landen	233	62	295	17	8	25	320
Totaal	5.269	1.749	7.018	463	298	761	7.779

Landen	Arbeider			Bediende			Totaal
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	
Frankrijk	92,7%	93,0%	92,8%	82,5%	82,9%	82,7%	91,8%
Nederland	2,9%	3,4%	3,0%	13,8%	14,4%	14,1%	4,1%
Andere landen	4,4%	3,5%	4,2%	3,7%	2,7%	3,3%	4,1%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

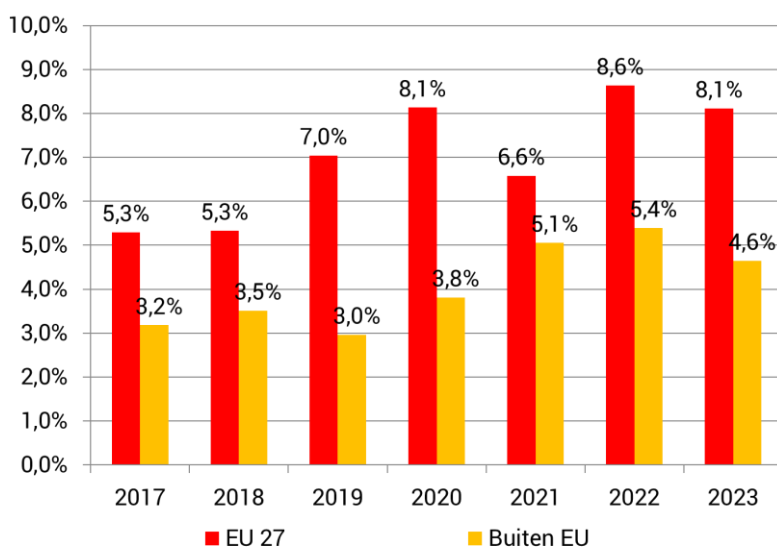
Bron: secretariaat CRB op basis van RSZ-statistieken

4.2. Nationaliteit van de werknemers

Volgens de enquête naar de arbeidskrachten van 2023 heeft 87,2% van de werknemers in de voedingsindustrie de Belgische nationaliteit, is 8,1% EU-burger en is de overige 4,6% afkomstig van buiten de EU. In 2023 nam het aandeel van de EU-burgers licht af (van 8,6% in 2022 naar 8,1% in 2023), net zoals het aandeel van werknemers afkomstig van buiten de EU afnam (van 5,4% in 2022 naar 4,6% in 2023). Hierdoor steeg het verschil in aandeel tussen EU en non-EU grenswerknemers van 3,2% in 2022 naar 3,5% in 2023.

²⁸ Dit is op basis van gedecentraliseerde RSZ-statistieken voor het 4de kwartaal van 2022.

Grafiek 4-2: Aandeel van de werknemers die EU-ingezetenen zijn en van de werknemers van buiten de EU in de voedingsindustrie tijdens de afgelopen jaren (NACE 10 en 11)

Bron: secretariaat CRB op basis van de enquête naar de arbeidskrachten (Statistics Belgium)

5. Knelpuntberoepen

Knelpuntberoepen zijn die beroepen die in verhouding moeilijker worden ingevuld dan andere beroepen. Voor de VDAB (Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling) zijn drie mogelijke oorzaken:

Kwantitatief tekort: er is een te lage uitstroom uit het onderwijs, bijvoorbeeld omdat te weinig studenten die richting kiezen of omdat er geen schoolse opleiding voor bestaat.

Kwalitatief tekort: de kandidaten beschikken niet over de gevraagde bekwaamheden.

Specifieke arbeidsomstandigheden: weekendwerk, laag loon, zwaar werk, stress, ...

De VDAB publiceerde haar rapport "Knelpuntberoepen in Vlaanderen 2024"²⁹ waarin de knelpuntberoepen worden beschreven. Ook wordt aangegeven of het probleem kwantitatief dan wel kwalitatief van aard is.

Voor al de onderstaande beroepen van de voedingssector wordt gewezen op de impact van de specifieke arbeidsomstandigheden (d.w.z. dat er voldoende werkzoekenden zijn maar omwille van specifieke arbeidsomstandigheden stellen ze zich niet beschikbaar voor vacatures, mogelijke redenen zijn ploegwerk, het loon, het werk is ongezond of fysisch zwaar, stress, een atypisch statuut, ...).

²⁹ <https://www.vdab.be/orienteren/knelpuntberoepen>.

Voor de ganse arbeidsmarkt heeft de VDAB een top-tien van de knelpuntberoepen. Een aantal van deze knelpunten zijn vast ook van toepassing in de voeding (technicus industriële installaties, technicus industriële automatisering, onderhoudsmechanici).

Meer specifiek voor de voedingssector en voor de Vlaamse arbeidsmarkt worden volgende beroepen herkenbaar aangemerkt: bakker en patissier (kwantitatief en arbeidsomstandigheden), bakkershulp (arbeidsomstandigheden), slager en slagershulp (kwantitatief en arbeidsomstandigheden), slachter en uitsnijder/uitbener (arbeidsomstandigheden), productieoperator voeding (kwalitatief en arbeidsomstandigheden).

Een aantal beroepen, die ook in vorige verslagen over de werkgelegenheid in de voedingssector als knelpuntberoep geïdentificeerd werden, blijven problematisch maar worden niet specifiek aan de voedingssector toegewezen (bv. onderhoudsmechanici en onderhoudselektrici).

Voor Wallonië heeft Le Forem eveneens een “Métiers en tension de recrutement en Wallonie 2024”³⁰ gepubliceerd. Zoals in Vlaanderen worden de beroepen van bakker en slager (en aanverwante subcategorieën) opgenomen. In Wallonië geeft het kwalitatieve aspect voor de bakkers en de patissiers de doorslag (in combinatie met de arbeidsomstandigheden), het knelpuntkarakter van het beenhouwersberoep wordt aan alle aspecten toegeschreven (kwantitatief, kwalitatief en arbeidsomstandigheden). Voor de productieoperator voeding (“conducteur/trice de ligne de production en industrie alimentaire”) spelen kwalitatieve aspecten een rol. De Forem spoort deze spanningen op via statistieken aangevuld met de opinie van experts.

De vaststellingen van Actiris voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wijzen op een gelijkaardige problematiek³¹.

6. Besluit

6.1. Werkgelegenheid in de Belgische voedingsindustrie

In 2022 stelde de Belgische voeding- en drankenindustrie 99.600 werknemers te werk en is met 20,1% de belangrijkste industriële sector qua werkgelegenheid in ons land. Met de zelfstandigen erbij zijn er in 2022 104.890 mensen aan het werk in de voedingssector. Tijdens de periode 1997 - 2022 zijn er in de sector 3,7% (+ 3.690) jobs bijgekomen, tegenover een verlies van - 21,8% (- 145.700 jobs) in de industrie. De jobs in de voedingsindustrie zijn er voornamelijk bij de werknemers bij gekomen (+ 9.400 jobs), terwijl het aantal zelfstandigen afgenomen is (- 5.600). In de industrie bedraagt het verlies 3.700 jobs bij de zelfstandigen, dit tegenover - 141.900 bij de werknemers.

³⁰ <https://www.leforem.be/content/dam/leforem/fr/documents/citoyens/penuries-liste-metiers.pdf>.

³¹ https://www.actiris.brussels/media/4pqbezyc/2023-06-lijst-kb_compressed-h-5CDA1EF8.pdf

70,6% van de werkgelegenheid in de voedingssector (NACE 10) is gesitueerd in Vlaanderen, 25,9% in Wallonië en 3,5% in Brussel. Deze verdeling sluit aan bij het beeld in de volledige verwerkende industrie. In de drankensector (NACE 11) is dit resp. 65,5%, 25,7% en 8,8%.

De vijf grootste subsectoren zijn 'brood-en-banket' (20,9%), 'vleeswaren' (14,0%), 'groenten en fruit en aardappelen' (12,5%), 'chocolade en suikerwerk' (9,3%) en 'brouwerijen en mouterijen' (6,9%), samen goed voor 63,6% van de werkgelegenheid. De grootste subsector naar werkgelegenheid, nl. de 'bakkerijen en banketbakkerijen', verloor tijdens de periode 2000 - 2022 aan werkgelegenheid (-3,1%).

De sector bestond per einde 2022 uit 5.276 vestigingseenheden: 74,2% daarvan waren kleine vestigingen met minder dan 10 werknemers, 21,8% met 10 tot 99 werknemers en 3,8% met 100 of meer werknemers. Deze waren goed voor resp. 12,4%, 33,1% en 54,6% van de werkgelegenheid. De gemiddelde vestigingseenheid had eind 2022 19,1 werknemers in dienst.

6.2. Typologie van de werknemer in de Belgische voedingsindustrie

Met een aandeel van 66,7% zijn de arbeiders in 2022 in verhouding sterker aanwezig in de voeding dan in de hele industrie (59,4%). Vrouwen zijn met 34,2% van de jobs duidelijk sterker aanwezig dan in de industrie (23,9%). Ze zijn goed voor 52,7% van de bediendenjobs en 25,0% van de arbeidersjobs, tegenover resp. 35,9% en 15,7% in de industrie.

In 2023 was 22,3% van de werknemers "laaggeschoold", 49,1% "middengespoold" en 28,5% "hooggeschoold". Tussen 2021 en 2023 daalde het hooggeschoold personeel ten opzichte van het totaal in de sector. De sector vertoont nog altijd een relatief laag opleidingsniveau in vergelijking met de industrie en de rest van de economie. In vergelijking met de buurlanden is het aandeel 'hooggeschoolden' enkel in Nederland iets hoger. In Duitsland scoort de "middengespoolden" groep het hoogst en in Nederland ligt het aandeel van de 'lagergespoolden' het hoogst.

De gemiddelde anciënniteit in de voeding belooft 8,9 jaar in 2023, tegenover 11,8 jaar in de hele industrie en 9,7 jaar in de privésector.

6.3. Organisatie van het werk in de voedingsindustrie

Structureel evolueren we naar meer deeltijdarbeid. Tussen 2000 en 2011 liep het aandeel van deeltijdarbeid op tot 21,3% van de totale werkgelegenheid. In de periode 2017 - 2023 nam het aandeel deeltijdarbeid verder toe van 21,8% tot 23,8%. Vermits het aantal werknemers is gestegen in de voedingssector is vermoedelijk een relatief groter aandeel deeltijders aangenomen. Daarnaast is het ook mogelijk dat een deel van de voltijdse banen is verschoven naar het deeltijds circuit.

Deeltijdarbeid komt in de voedingssector vooral voor bij vrouwen. In 2023 werkte 38,4% van de vrouwelijke bedienden en 40,6% van de arbeidsters deeltijds, slechts 8,9% van de mannelijke bedienden en 16,4% van de arbeiders. Het aandeel van deeltijdarbeid in de

Belgische voedingssector ligt een stuk hoger dan het gemiddelde van de Europese voedingsindustrieën (EU-27).

Een voltijder in de Belgische voedingsindustrie werkte in 2023 gemiddeld 38,9 uur per week. Een deeltijder in de Belgische voedingsindustrie werkte in 2023 gemiddeld 18,6 uur per week.

In 2023 waren in de voedingssector 17,4% tijdelijke jobs, in 2020 bedroeg dit 15,2%. Het aandeel van de vaste banen in de Belgische voedingssector is iets hoger dan het gemiddelde van de Europese voedingsindustrieën.

Met betrekking tot de specifieke situatie van de uitzendarbeid: in 2023 werkten in de voedingsindustrie 4.223 uitzendkrachten. Sinds 2019 daalt de uitzendarbeid, met een uitzondering in 2022. In 2020-2021 kan de daling verklaard worden door de coronacrisis, in 2023 door de krapte op de arbeidsmarkt.

Alle vormen van atypische arbeid zijn tussen 2021 en 2023 afgenomen. Op langere termijn stelt men wel vast dat alle aspecten van atypische arbeid een groter aandeel in de voedingsindustrie verwierven. Atypische arbeidsvormen komen o.a. meer voor bij de Duitse en Nederlandse sectorgenoten. Alle vormen van atypische arbeid, met de uitzondering van thuiswerken, komen vaker voor in de voedingsindustrie dan in de rest van de verwerkende nijverheid.

Het aandeel van de werknemers met opgelegde werktijden bedroeg in 2023 79,6% (94,0% voor arbeiders en 58,9% voor bedienden). Bijzondere werktijdregelingen komen vaker voor bij de arbeiders. Van alle arbeiders werkt 48,4% in ploegen, slechts 7,5% van de bedienden. Het aandeel werknemers (arbeiders en bedienden) dat in ploegen werkt, was in 2019 in België één van de laagste van Europa en beduidend lager dan in onze buurlanden.

Er was in de sector een structurele trend naar minder tijdelijke werkloosheid. Het systeem van tijdelijke werkloosheid is een flexibel instrument om in crisisperiodes, zoals de coronapandemie, het aantal ontslagen te beperken en de werkgelegenheid zo goed mogelijk op peil te houden. Tijdens de uitbraak van de coronapandemie observeerden we een forse groei van het aantal tijdelijke werklozen. Vanaf april 2021 begon het aantal tijdelijke werklozen te dalen, maar in het voorjaar van 2023 kregen we terug een stijging. In maart 2024 bedroeg het aantal tijdelijke werklozen 7.105 (5.135 na afvlakking). De hoogte van de tijdelijke werkloosheid is voor een groot stuk seizoensgebonden.

Het effectief aantal werkenden in de voedingssector, berekend o.b.v. de gecentraliseerde werkgelegenheidscijfers, uitzendarbeid en tijdelijke werkloosheid, steeg terug na de COVID-crisis. Tussen 2022 en 2023 is dit aantal wel afgenomen, als gevolg van de halvering van de uitzendkrachten. Hoewel de contractuele activiteit dus steeg in 2023, is het aantal effectief werkenden gedaald.

Sinds januari 2017 en tot maart 2024 loopt het aantal SWT'ers ononderbroken achteruit van 4.157 naar 622. Het aandeel van de SWT'ers jonger dan 59 wordt tot nul herleid, het aandeel van de groep SWT'ers ouder dan 61 jaar is toegenomen (80,6% in 2023).

In 2023 kozen gemiddeld 5.728 personen in de voedingssector voor één of andere formule van aanpassing van de werktijden, d.i. een stijging van 54% t.o.v. het gemiddelde van 2003. Het hoogste aantal personen werd bereikt in 2015, sinds dan is er een vermindering, met een kleine stijging in 2023. Voor 2023 maken de themaverloven 39% uit. Het aandeel van de deeltijdse onderbrekingen bleef hetzelfde als in 2021 (59%).

6.4. Mobiliteit van de werknemers in de voedingsindustrie

Sinds 2004 is het aantal grenswerknemers met maar liefst 128% gestegen van 3.481 in 2004 tot 7.935 in 2023 (4de kwartaal), van wie 91,8% afkomstig is uit Frankrijk en 4,1% uit Nederland. De meeste zijn actief in de verwerking van 'groenten- en fruitverwerking en aardappelen', de vleessector en de 'vervaardiging van bakkerijproducten'.

6.5. Knelpuntberoepen

De vaststellingen voor de in het verleden gerecenseerde knelpuntberoepen blijven grotendeels overeind in de drie gewesten. Specifiek voor de voedingssector vormen de bakkers, de bakkershulp, de slaggers en slaggershulp, de slachters en uitsnijders/uitbeenders en de productieoperators voor de voeding de knelpuntberoepen. Meer algemeen zijn er ook spanningen voor het vinden van onderhoudsmecaniciëns, technici industriële automatisatie en technici industriële installaties.

6.6. In een notendop

De Belgische voeding- en drankenindustrie bleef in 2022 met 99.600 werknemers of 20,1% van de werkgelegenheid de grootste werkgever in de industrie. De groei van 3,7% (3.690) jobs in de periode 1997 - 2022 staat volledig op het conto van de werknemers. De werkgelegenheid in de 5.276 vestigingseenheden is eerder geconcentreerd in Vlaanderen. De grote vestigingen (3,8% van het totaal aantal vestigingen) zorgen voor 54,6% van de werkgelegenheid.

De sector kent een hoog aandeel arbeiders en een hoog aandeel vrouwen in vergelijking tot de totale industrie. Het opleidingsniveau in de sector is relatief laag in vergelijking met de industrie en relatief hoog in vergelijking met de buurlanden. De gemiddelde leeftijd van de werknemers is de afgelopen jaren duidelijk gestegen. Dit kan gedeeltelijk worden toegeschreven aan de verhoging van leeftijds- en loopbaanvoorwaarden voor pensioen en SWT.

De flexibilisering van het werk is over een lange periode toegenomen. De toename van deeltijdse arbeid en van bepaalde vormen van atypische arbeid dragen hiertoe bij, al zijn tussen 2021 en 2023 alle vormen van atypische arbeid afgenomen. De impact van het herstel van de coronapandemie liet zich daarnaast sterk voelen in de uitzendarbeid en de tijdelijke werkloosheid. Na een scherpe toename van het aantal tijdelijk werklozen aan het begin van de coronacrisis, begon het aantal vanaf april 2021 te dalen. Vanaf maart 2023 was er echter opnieuw een stijging. Het aantal effectief werkenden is gedaald in 2023, als gevolg van de halvering van het aantal uitzendkrachten. De toegenomen grensarbeid duidt op de moeilijkheid

om geschikt personeel te vinden op de binnenlandse arbeidsmarkt. Het grootste aandeel van de grenswerknemers is afkomstig uit Frankrijk.